

Aan tafel!

Over het al dan niet problematische gebrek aan diversiteit onder talkshowgasten

Jip Meijers

Stagiair bij Margo Smit, ombudsman voor de publieke omroepen

Februari 2019

Inhoudsopgave

Introductie

Inleiding Bladzijde 4

Wat is diversiteit? Bladzijde 4

Resultaten eerder onderzoek:

- Gender Bladzijde 6
- Etniciteit Bladzijde 7
- Functie Bladzijde 7
- Gespreksonderwerp Bladzijde 7
- Geschiktheid Bladzijde 7
- Talkshowelite Bladzijde 7

Het belang van diversiteit:

- Concessiebeleidsplan en Mediawet Bladzijde 8
- Gelijkheid Bladzijde 9
- Breder publiek Bladzijde 11
- Betere journalistiek Bladzijde 11

Werkwijze

Bladzijde 12

Resultaten

Resultaten eigen onderzoek

- Gender Bladzijde 15
- Etniciteit Bladzijde 16
- Functie Bladzijde 18
- Gespreksonderwerp Bladzijde 18
- Talkshowelite Bladzijde 19
- Geschiktheid Bladzijde 20

Oorzaken gebrek aan diversiteit:

- Machtsposities Bladzijde 22
- Bereidheid Bladzijde 23
- Beperkt aantal functies Bladzijde 24
- Buitenlandse gasten Bladzijde 24

Oorzaken ongeschikte gasten:

- Tijd Bladzijde 25
- Beschikbaarheid gasten Bladzijde 26

- Kijkcijfers Bladzijde 27
- Amusementswaarde Bladzijde 27
- Gemakzucht Bladzijde 28

Oordeel

- Het gebrek aan diversiteit is problematisch Bladzijde 29
- Het gebrek aan diversiteit is niet problematisch Bladzijde 30
- Hoe nu verder? Bladzijde 30

Conclusie

Bladzijde 32

Reflectie

- Positionering Bladzijde 34
- Suggesties voor verder onderzoek Bladzijde 34

Literatuurlijst

Bladzijde 35

Aan tafel!

Over het al dan niet problematische gebrek aan diversiteit onder talkshowgasten

Inleiding

Zet de tv aan. Kies een willekeurige talkshow. Hoe groot is nu de kans dat Peter R. de Vries op het scherm verschijnt? Een mooie vraag voor het eindexamen wiskunde, maar misschien nog wel een mooiere vraag voor mediaonderzoek. Het is daarom ook niet verbazend dát er al talloze onderzoeken bestaan over talkshowgasten. Uiteraard gaan zij niet specifiek in op de frequente verschijningen van Peter R. de Vries, maar schetsen het overkoepelende probleem: het gebrek aan diversiteit onder talkshowgasten. De blanke man floreert aan de Nederlandse talkshowtafel, wat tot gevolg heeft dat vrouwen en mensen met een niet-westerse migratieachtergrond systematisch ondervertegenwoordigd zijn. En dat is een probleem.

Een taai probleem zelfs, zo stelt NPO-bestuurslid Shula Rijxman in *Trouw*.¹ De feiten liegen er inderdaad niet om. Onderzoek op onderzoek bevestigt de onevenredige zichtbaarheid van vrouwen en mensen met een niet-westerse migratieachtergrond.² Uit deze objectieve gegevens volgt echter een subjectieve conclusie, namelijk dat het gebrek aan diversiteit onder talkshowgasten problematisch is. Deze stelling brengt ons tot de hoofdvraag van dit onderzoek: dient het gebrek aan diversiteit onder talkshowgasten eigenlijk wel als probleem behandeld te worden?

Aan de hand van verschillende vragen zal er een antwoord geformuleerd worden op deze hoofdvraag. Eerst moet er gedefinieerd worden wat we nu precies onder 'diversiteit' verstaan. Ook tonen we het gebrek aan diversiteit aan door te kijken naar eerder onderzoek. Vervolgens zal worden uitgewerkt waarom dit gebrek als probleem gezien wordt. Om een probleem op te lossen, moeten we kennis hebben van de oorzaken van het probleem. Daarvoor is het eerst van belang naar de resultaten van het eigen onderzoek te kijken om te zien of het gebrek aan diversiteit nog altijd aan de orde is. Daarna worden er dan mogelijke oorzaken genoemd voor het diversiteitstekort. Tot slot beargumenteer ik in hoeverre het gebrek aan diversiteit onder talkshowgasten daadwerkelijk als probleem behandeld moet worden.

Wat is diversiteit?

Om de vraag naar het gebrek aan diversiteit onder talkshowgasten te kunnen beantwoorden, is het noodzakelijk om eerst even stil te staan bij het begrip 'diversiteit'. Wat wordt er precies onder diversiteit verstaan? De *Van Dale* hanteert twee omschrijvingen van het begrip:

¹ Isabel Baneke, "De talkshow is nog altijd een zaak van witte mannen," *Trouw*, 21 december 2017, <https://www.trouw.nl/cultuur/de-talkshow-is-nog-altijd-een-zaak-van-witte-mannen~a8933d4b/>.

² Zie paragraaf 'Uitkomsten eerder onderzoek'.

1. “Verscheidenheid, variatie;
2. Het verschijnsel dat er ergens mensen zijn met verschillende etnische of culturele achtergronden.”³

Opvallend is dat deze tweede definitie veel beperkter is dan de eerste. “Etniciteit of culturele achtergrond” heeft namelijk betrekking op groepen. Wanneer we echter spreken over “verscheidenheid of variatie”, bevinden we ons op het niveau van individuen. Ieder mens is volledig uniek en onderscheidt zich daarom van andere mensen.

Ook in het dagelijkse gebruik van het begrip lijken er verschillende definities van diversiteit in omloop te zijn. Zo spreekt NPO-bestuurslid Shula Rijxman in *Trouw* als volgt over diversiteit: “Al jarenlang doen we als NPO alles wat we kunnen om meer vrouwen en mensen met een migratieachtergrond op tv te krijgen.”⁴ Ook in het Concessiebeleidsplan van de NPO wordt diversiteit op eenzelfde manier omschreven: een “weerspiegeling van verschillende bevolkingsgroepen”.⁵

Het Greater Good Science Center, een onderzoekscentrum verbonden aan de Universiteit van Californië en gespecialiseerd in diversiteit, hangt juist een veel bredere definitie aan.

In North America, the word “diversity” is strongly associated with racial diversity. However, that is just one dimension of the human reality. We also differ in gender, language, manners and culture, social roles, sexual orientation, education, skills, income, and countless other domains. In recent years, some advocates have even argued for recognition of “neurodiversity,” which refers to the range of differences in brain function.⁶

Het gaat hen niet alleen om vrouwen en mensen met een migratieachtergrond. Ook taal, omgangsvormen, cultuur, sociale rollen, seksuele oriëntatie, onderwijs, vaardigheden, inkomen en nog talloze andere aspecten zijn onderdeel van de verzamelterm diversiteit.

Hoe wordt diversiteit dan opgevat in onderzoek over talkshowgasten? De terugkerende onderdelen van diversiteit zijn daar gender, etniciteit, gespreksonderwerp en functie. Daarnaast speelt ook de zogenoemde “talkshowelite” een rol. Dit zijn gasten die herhaaldelijk aan tafel aanschuiven, te denken aan Jan

³ “Betekenis ‘diversiteit’,” *Gratis Woordenboek Nederlands*, Van Dale, bezocht op 22 november, 2018, https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/diversiteit#.W_axBUmWypo

⁴ Baneke, “Witte mannen.”

⁵ NPO-organisatie, *Het publiek voorop: Concessiebeleidsplan 2016-2020* (Bussum: Jones Creative Productions, 2015), 17.

⁶ “What Is Diversity?” *Greater Good Magazine*, bezocht op 27 november, 2018, <https://greatergood.berkeley.edu/topic/diversity/definition>.

Mulder, Marc-Marie Huijbregts en uiteraard Peter R. de Vries.⁷ Ook ik heb er voor gekozen om op gender, etniciteit, gespreksonderwerp, functie en talkshowelite te turven. Tot slot heb ik zelf nog de categorie ‘geschiktheid’ toegevoegd. Over deze laatste categorie zal ik later in dit onderzoek meer uitleg geven. De keuze voor deze aspecten van diversiteit betekent echter niet dat ik andere aspecten van diversiteit misken. Op deze manier blijft dit onderzoek in lijn met eerdere onderzoeken en op die manier ook vergelijkbaar.

Resultaten eerder onderzoek

Gender

Er wordt maar gesproken over het gebrek aan diversiteit, maar hoe erg is het nu met het gebrek eraan gesteld? Uit eerder onderzoek blijkt het gebrek aan diversiteit op meerdere punten. Wat als eerste in het oog springt, is de ondervertegenwoordiging van vrouwen. Uit verschillende onderzoeken komen vergelijkbare resultaten. Thomas Boeschoten onderzocht verschillende talkshows tussen 1999 en 2013. Bij *De Wereld Draait Door* bestaat de gastenlijst voor 27% uit vrouwen. Met 45% vrouwen doet *Jinek* het procentueel het beste.⁸ In deze periode – 1999 tot 2013 – bestonden de talkshows *M* en *Pauw* nog niet. In 2015 is *Pauw* wel onderzocht. Elise van Joolen toonde aan dat toen slechts 29% van de gasten vrouwen waren.⁹ Daarmee zijn vrouwen sterk ondervertegenwoordigd, aangezien de Nederlandse bevolking in dit jaar voor 50,5% uit vrouwen bestond.¹⁰

Ook *De Wereld Draait Door* werd door *NRC* in 2015 opnieuw onder de loep genomen. In dit jaar behoorde nog geen kwart (22%) van de gasten tot de vrouwelijke helft van onze bevolking.¹¹ Opvallend is dat dit percentage een stuk lager ligt dan de 27%, die in de vorige alinea genoemd werd. In 2016 staat de man-vrouwverhouding er nog altijd niet goed voor.¹² Dit jaar bestaat de gastenlijst van *De Wereld Draait Door* voor 24% uit vrouwen, iets meer dan het jaar daarvoor. *Pauw* en *Jinek* zijn in dit onderzoek samengevoegd en zorgen voor 32% vrouwen in hun shows.

⁷ Annemarie Coevert, “De talkshowelite van Nederland is blootgelegd en in kaart gebracht,” *NRC*, 16 januari, 2014, <https://www.nrc.nl/nieuws/2014/01/16/de-talkshowelite-van-nederland-is-blootgelegd-en-in-kaart-gebracht-a1427991>.

⁸ Coevert, “Talkshowelite.”

⁹ Elise van Joolen, “Gasten in talkshows,” (scriptie, Rijksuniversiteit Groningen, 2015), 17.

¹⁰ “Bevolking: geslacht, leeftijd en burgerlijke staat, 1 januari,” CBS StatLine, laatst bewerkt op 17 juli, 2018, <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/7461bev/table?dl=5052>.

¹¹ Yordi Dam, “DWDD bestaat tien jaar. Wie schoof er het vaakst aan en hoe zijn de kijkcijfers?” *NRC*, 6 oktober, 2015, <https://www.nrc.nl/nieuws/2015/10/06/interactief-tien-jaar-de-wereld-draait-door-in-twee-infographics-a1412618>.

¹² Pieter Paul Verheggen, “Talkshowgasten: facts and figures” (onderzoek, Motivaction, 2016), 5.

Etniciteit

En hoe zit het qua diversiteit op het gebied van etniciteit? Daar geven de onderzoeken geen eenduidig antwoord op. Uit onderzoek gedaan in 2014 blijkt dat alleen *De Wereld Draait Door* boven het gemiddelde aantal mensen met een niet-westerse migratieachtergrond in Nederland zit: met 14% overstijgt *De Wereld Draait Door* het landelijke cijfer van 12%.¹³ De andere talkshows staan er slechter voor. Bij *Jinek* heeft 9% van de gasten een migratieachtergrond, *Pauw* blijft zelfs maar op 5% steken.¹⁴ Onderzoeksbureau *Motivaction* komt daarentegen in hetzelfde jaar uit op een gemiddelde van 12% voor zowel *De Wereld Draait Door* als *Pauw/Jinek*.¹⁵

Functie

Er is slechts één onderzoek over de diversiteit qua functies en dit beperkt zich enkel tot *Pauw*. Elise van Joolen concludeert dat de meeste gasten een functie binnen het entertainment hebben.¹⁶ Met 26% is een kwart van de gasten in deze sector werkzaam. Daarop volgt de categorie “expert (journalistiek)” met 22%. De top drie sluit af met de functie ‘burger’. 14,8% van de gasten zaten aan als burger aan tafel.

Gespreksonderwerp

Ook op het gebied van gespreksonderwerpen mist er variatie, ontdekte de *Nieuwsmonitor* in 2015. De drie meest voorkomende onderwerpen omvatten 61% van alle gesprekken aan tafel, terwijl de drie minst voorkomende onderwerpen maar 6% aan bod komen.¹⁷ Deze drie voornaamste onderwerpen zijn cultuur (27%), politiek (18%) en media (16%). Vooral *De Wereld Draait Door* besteedt met 39% uitzonderlijk veel aandacht aan culturele onderwerpen. Er is eerder sprake van concentratie dan van variatie op het gebied van onderwerpen.

Talkshowelite

Tot slot valt op dat een bepaalde groep mensen met enige regelmaat terugkeert in talkshows. Ook dit is onderzocht door de *Nieuwsmonitor*.¹⁸ Bij *De Wereld Draait Door* bestaat 48% uit terugkerende gasten. Bij *Pauw* keert 40% van de gasten terug en bij *Jinek* is dit percentage 33%. Bij *De Wereld Draait Door* was Jan Mulder tussen 2005 en 2015 wel 252 keer te gast. Dat houdt in dat hij in 16% van de afleveringen te zien was.¹⁹

¹³ “Bevolking.”

¹⁴ Baneke, “Witte mannen.”

¹⁵ Verheggen, “Talkshowgasten,” 4.

¹⁶ Joolen, “Gasten,” 19.

¹⁷ “Variatie of Variété? De Talkshows in Nederland,” LIS Nieuwsmonitor, laatst aangepast op 3 augustus, 2015, <http://nieuwsmonitor.org/wp-content/uploads/talkshows-pdf/>.

¹⁸ “Variatie of Variété?”

¹⁹ Dam, “DWDD bestaat tien jaar.”

Het belang van diversiteit

Het moge duidelijk zijn dat het met de diversiteit inderdaad niet al te best gesteld is. Dat wekt de vraag op waarom het zo van belang is dat talkshows een afspiegeling van de samenleving kunnen geven. Daar zijn een aantal goede redenen voor te noemen. Ten eerste eisen zowel het Concessiebeleidsplan van de NPO als de Mediawet diversiteit. Daarnaast kunnen media een bijdrage leveren aan meer gelijkheid in de samenleving, wanneer ze diverse gasten en opvattingen tonen. Ook leidt meer diversiteit mogelijk tot een breder publiek. Tot slot zou meer diversiteit kunnen leiden tot betere journalistiek, iets waar ieder journalistiek programma uiteraard naar zou moeten streven.

Concessiebeleidsplan en Mediawet

Een pragmatische reden om zoveel waarde aan diversiteit te hechten is naleven van de Mediawet en het eigen NPO Concessiebeleidsplan. In dit document staan de ambities en doelen van de NPO beschreven, die met toestemming van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap tot stand zijn gekomen. Diversiteit speelt een belangrijke rol in dit plan. In het voorwoord wordt er meteen al aandacht aan besteed door te stellen dat “De Nederlandse Publieke Omroep te midden van de vele internationale aanbieders van radio en televisie de enige vindplaats is van verhalen van Nederlanders van alle culturen en komaf.”²⁰

Ook wordt er een aantal publieke waarden geformuleerd waar de publieke omroep zich aan dient te houden. Deze waarden zijn onder andere “pluriformiteit” en “diversiteit”: het aanbod van de publieke omroep moet een afspiegeling bieden van verschillende opvattingen, levensbeschouwingen en bevolkingsgroepen.²¹ Dit is volledig in lijn met de Mediawet. In artikel 2.1.2 staat namelijk vastgelegd dat publieke mediadiensten in overeenstemming horen te zijn met publieke waarden. Een onderdeel van deze overeenstemming is dat de publieke omroep verantwoordelijk is voor een media-aanbod waarin een gebalanceerd beeld van de pluriforme samenleving geschetst wordt.²²

Zowel in het Concessiebeleidsplan als in de Mediawet klinkt de vraag naar diversiteit duidelijk door. Het is daarom ook niet verwonderlijk dat de publieke omroep het mogelijke gebrek aan diversiteit onder talkshowgasten als een probleem definieert. Wat echter belangrijk is om te beseffen, is dat het Concessiebeleidsplan en de Mediawet allebei gelden voor het collectieve aanbod van de publieke omroep. Alle programma’s dienen samen een afspiegeling van de samenleving te vormen. Het gebrek aan diversiteit in talkshows is daarom niet problematisch wanneer andere programma’s zorgen voor een divers totaalpakket. Pas wanneer blijkt dat de gehele

²⁰ NPO, *Concessiebeleidsplan*, 3.

²¹ NPO, *Concessiebeleidsplan*, 17.

²² R. H. A. Plasterk, “Mediawet 2008,” gepubliceerd op 30 december, 2008, <http://wetten.overheid.nl/BWBR0025028/2018-05-30>.

programming geen afspiegeling van de Nederlandse samenleving kan bieden, is er volgens het Concessiebeleidsplan en de Mediawet sprake van een probleem.

Gelijkheid

Niet alleen zijn vrouwen en Nederlanders met een migratieachtergrond minder zichtbaar in talkshows, ook worden zij anders in beeld gebracht dan de witte man.²³ Uit onderzoek naar non-fictieprogramma's – waar talkshows een onderdeel van uitmaken – blijkt dat mensen met een niet-westerse migratieachtergrond bijvoorbeeld het vaakst in beeld komen als 'gewone burger': dit is in 46% van hun televisieoptredens het geval. Voor witte Nederlanders ligt dit percentage met 31% veel lager. Zij zijn met 45% juist het meest te zien in de rol van een 'deskundige', terwijl dit percentage voor Nederlanders met een niet-westerse migratieachtergrond slechts op 24% ligt.²⁴

Ook tussen mannen en vrouwen bestaat er een gelijksoortig verschil. Net als mensen met een niet-westerse migratieachtergrond worden vrouwen het vaakst in beeld gebracht als 'gewone burger'. Zij vervullen deze rol in 47% van hun televisieverschijningen.²⁵ Bij mannen ligt dit percentage veel lager (26%). Met 52% zijn zij juist het meest te zien als 'deskundige': een rol die vrouwen maar in 24% van hun televisieoptredens blijken te vervullen. Dit verschil is van belang omdat een deskundige hoger gewaardeerd wordt dan een burger. Met uitzondering van illegale vreemdelingen is iedereen in Nederland een burger, maar niet iedereen wordt zomaar een deskundige. Daarvoor zal er eerst iets gepresteerd moeten worden.

Op het gebied van gespreksonderwerpen verschillen vrouwen en Nederlanders met een niet-westerse migratieachtergrond eveneens van Nederlandse mannen.²⁶ Zo spreken vrouwen bijvoorbeeld vaker over consumentenzaken en opvoeding, onderwerpen die passen binnen het stereotiepe beeld van de zorgzame vrouw. Nederlanders met een niet-westerse migratieachtergrond zijn juist vaak aan het woord over terrorisme, een onderwerp dat helaas ook past binnen het stereotype van deze groep.²⁷

Hoe kunnen we deze verschillen verklaren? Uiteraard is er sprake van een *implicit bias* onder televisiemakers: iedereen heeft bepaalde, vaak onbewuste

²³ Claire Segijn, Guus Bartholomé, Sjoerd Pennekamp, en Monique Timmers, "De afbeelding van statusverschillen in sekse en etniciteit in Nederlandse non-fictieprogramma's," *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap* 42, no. 3 (augustus 2014): 305.

²⁴ Atria, Kennisinstituut voor Emancipatie en Vrouwengeschiedenis, "Representatie van vrouwen in de media" (Onderzoek, Women Inc., 2017), 9,

https://www.womeninc.nl/Uploaded_files/DownloadLinks/representatie-van-vrouwen-in-de-media-atrria.165bfe.pdf.

²⁵ Atria, "Representatie," 9-10.

²⁶ Segijn, Bartholomé, Pennekamp, en Timmers, "Statusverschillen," 315.

²⁷ Segijn, Bartholomé, Pennekamp, en Timmers, "Statusverschillen," 316.

vooroordelen.²⁸ Programmamakers zijn zich over het algemeen niet bewust van de stereotyperingen die zij neerzetten.²⁹ Daarnaast is het ook een feit dat er in onze samenleving nu eenmaal statusverschillen bestaan. We kunnen helaas niet allemaal minister-president zijn. Dit wordt door vertegenwoordigers in de media ook vaak aangehaald: “Wij zijn een reflectie van de realiteit, er zijn nu eenmaal meer topmannen dan topvrouwen.”³⁰

Dat blijkt ook uit onderzoek van de Bedrijvenmonitor Topvrouwen 2017. Het percentage vrouwen in raden van bestuur – slechts 10,7% – of raden van commissie – 15% – blijft schrikbarend laag.³¹ Belangrijk om op te merken is dat we hiermee echter nog niet het hele verhaal verteld hebben. Door vrouwen en mensen met een niet-westerse migratieachtergrond namelijk systematisch weer te geven in gestereotypeerde en lage statusrollen, dragen de media bij aan de instandhouding van deze statusverschillen.

Met andere woorden, het probleem met stereotyperende beeldvorming is dat het voortkomt uit een tegenstelling waarbij het verschil tussen de een en de ander als negatief gezien wordt. [...] Door stereotyperende beeldvorming constant te herhalen, gaat deze aanvoelen als natuurlijk en vanzelfsprekend. Dit heeft uiteindelijk een uitwerking op de werkelijkheid, omdat mensen gaan denken dat het stereotype ook echt zo is. Op deze manier speelt de media een rol in het bestendigen van sociale ongelijkheid op basis van gender, seksualiteit, etniciteit, klasse etc.³²

Dit wordt bevestigd door een onderzoek naar de effecten van het tonen van stereotypen. Hieruit blijkt namelijk dat het zelfvertrouwen en de interesse van vrouwen in exacte banen verminderd kan worden door blootstelling aan stereotiepe beelden in reclames.³³ Er is daarom sprake van een wisselwerking: media tonen de realiteit, maar construeren tegelijkertijd ook een eigen werkelijkheid door bestaande statusverschillen continu te bevestigen.³⁴ Deze cirkel zou doorbroken kunnen worden door vrouwen en mensen met een niet-westerse migratieachtergrond op televisie zichtbaarder te maken. Ook moeten zij minder stereotiep in beeld worden gebracht. Op deze manier kan meer diversiteit op televisie bijdragen aan het doorbreken van

²⁸ Michael Brownstein, “Implicit bias,” *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, bezocht op 9 september, 2018, <https://plato.stanford.edu/entries/implicit-bias/>.

²⁹ Maartje Willemijn Smits en Monica Porzionato, “Literatuurstudie Beeldvorming” (onderzoek, Universiteit van Utrecht, 2016), 13, https://www.womeninc.nl/Uploaded_files/DownloadLinks/literatuurstudie-beeldvorming-2016-universiteit-utrecht-onderzoeksgroep-gender-studies.f1ad2f.pdf.

³⁰ Atria, “Representatie,” 12.

³¹ “Wel iets meer vrouwen in top bedrijfsleven, maar nog veel te weinig,” *NOS*, 6 maart, 2018, <https://nos.nl/artikel/2220915-wel-iets-meer-vrouwen-in-top-bedrijfsleven-maar-nog-veel-te-weinig.html>.

³² Smits en Porzionato, “Literatuurstudies,” 13.

³³ Segijn, Bartholomé, Pennekamp, en Timmers, “Statusverschillen,” 309.

³⁴ Segijn, Bartholomé, Pennekamp, en Timmers, “Statusverschillen,” 308.

de sociale ongelijkheid, waar vrouwen en etnische minderheden vandaag de dag nog altijd mee te kampen hebben.

Breder publiek

Een derde reden om voor meer diversiteit te pleiten is commercieel van aard. Door het tonen van een “blanke mannentafel” zijn er namelijk groepen in de samenleving die zichzelf niet herkennen in de gasten van talkshows. “Een hoogopgeleide jonge vrouw van Turkse afkomst? Die herkent zichzelf niet in de gasten van *Pauw* of *RTL Boulevard*, en zal geneigd zijn rap verder te zappen,” wordt er in *Trouw* gesteld.³⁵ Wanneer deze groepen wél gerepresenteerd zijn in de talkshows, zullen zij ook sneller een van deze programma’s opzetten.

Hogere kijkcijfers zijn altijd mooi meegenomen, maar de noodzaak daarvan is misschien zelden zo sterk geweest als op dit moment. Al sinds 2014 loopt het aantal televisiekijkers fors terug.³⁶ Een diversere talkshowtafel zou hier wel eens één van de oplossingen voor kunnen zijn. Diana Matroos, voorvechter van meer diversiteit in de media, sluit zich hierbij aan.

Nederland is al heel erg verkleurd, en die ontwikkeling zet door. Wanneer mediamakers de diversiteit van hun organisatie en van de mensen op tv niet vergroten, raken ze de groeiende doelgroep van niet-witte kijkers, luisteraars en lezers definitief kwijt. Die haken af omdat ze geen aansluiting vinden. En dat kunnen de omroepen zich met de nu al dalende kijkcijfers niet veroorloven.³⁷

Het is daarom belangrijk, zo niet noodzakelijk, om kijkers uit alle hoeken van de samenleving aan te spreken. Op deze manier kan deze trend van het dalende aantal televisiekijkers op z’n minst geremd worden.

Betere journalistiek

Tot slot kan meer diversiteit leiden tot betere journalistiek. Opnieuw is dit iets waar ieder programma naar zou moeten streven. Journalisten bekleden een zekere machtspositie. Zij beslissen mede wat nieuws is en op welke manier dit nieuws gebracht wordt. Uiteraard wordt dit zo objectief mogelijk besloten. Journalisten beschrijven zichzelf ook vaak als volgt: “Wij zijn neutrale boodschappers die niets anders doen dan de externe realiteit vangen en beschrijven.”³⁸ Deze “neutrale boodschap” is echter wel volledig vormgegeven: waarom is dit verhaal gekozen, wie

³⁵ Baneke, “Witte mannen.”

³⁶ Hans Arendshorst en Steven Peters, “De toekomst van televisie: stilzitten is geen optie,” gepubliceerd in december 2017, <https://insights.abnamro.nl/2017/12/de-toekomst-van-televisie-stilzitten-is-geen-optie/>.

³⁷ Baneke, “Witte mannen.”

³⁸ Zoë Papaikonomou en Annebregt Dijkman, *‘Heb je een boze moslim voor mij?’: over inclusieve journalistiek* (Amsterdam: Amsterdam University Press B.V., 2018), 28.

zijn hiervoor geïnterviewd en wat wordt weggelaten of juist benadrukt? Deze keuzes zijn niet allemaal inzichtelijk voor het publiek.³⁹

Daarnaast kunnen deze keuzes ook onmogelijk objectief zijn. Journalisten zijn ook maar gewoon mensen, die via allerlei wegen gevormd zijn. Zij kunnen onmogelijk hun eigen (on)bewuste opvattingen uitschakelen om onder werktijden ineens een neutraal doorgeefluik van informatie te worden.⁴⁰ Het publiek zou de media op hun gebrek aan objectiviteit moeten wijzen, maar dit gebeurt niet in voldoende mate.⁴¹ En zo ontstaan er in de journalistiek blinde vlekken, zoals voor diversiteit.

Media vullen onze publieke ruimte met ideeën en beelden. Beelden die ook onze privéruimte, thuis in de woonkamer, binnendringen. In die ruimte zou meer aandacht moeten zijn voor publieke zaken die gemeenschappelijk gedragen worden, die een gemeenschappelijke basis hebben. Die niet alleen voor 'in de media zichtbare' meerderheidsgroepen gelden. Waar blijven de verhalen van de mensen die niet de zichtbaarheid claimen, mensen die op de een of andere manier in de marge van de samenleving zitten?⁴²

Door oog te hebben voor meer diversiteit, kunnen alle verhalen in de samenleving belicht worden. Volgens diversiteitsdeskundige Carmelita Serkei is dat ook wat diversiteit inhoudt: journalistiek bedrijven met een bredere blik op de wereld.⁴³ En des te breder de journalistieke blik, des te minder blinde vlekken er over blijven. Zo kan diversiteit bijdragen aan betere journalistiek.

Werkwijze

Er zijn – zoals de vorige paragraaf aantoonde – meerdere redenen om voor diversiteit te pleiten. Daarom is het belangrijk om te kijken hoe het tegenwoordig met die diversiteit staat. Alvorens de resultaten van het eigen onderzoek gepresenteerd worden, volgt er eerst informatie over de werkwijze van dit onderzoek.

Omdat de ombudsman alleen de journalistieke programma's van de publieke omroepen onder haar hoede heeft, zal dit onderzoek zich beperken tot de grote talkshows van de NPO. Dit zijn *De Wereld Draait Door* en *M* op de vroege avond, gevolgd door *Pauw* en *Jinek* op de late avond. In tegenstelling tot het merendeel van eerdere onderzoeken zal *RTL Late Night* dus niet in het onderzoek meegenomen worden. De vier programma's zijn in vier steekproefsgewijs geselecteerde weken uitgebreid onderzocht. Dit is gebeurd binnen de afgebakende periode van het tv-seizoen 2017-2018, dat liep van 04-09-2017 tot 03-09-2018. Zo worden het herfst-,

³⁹ Papaikonomou en Dijkman, *Boze moslim*, 29.

⁴⁰ Papaikonomou en Dijkman, *Boze moslim*, 29.

⁴¹ Papaikonomou en Dijkman, *Boze moslim*, 28.

⁴² Papaikonomou en Dijkman, *Boze moslim*, 26-27.

⁴³ Papaikonomou en Dijkman, *Boze moslim*, 32.

winter-, lente- en zomerseizoen in het onderzoek meegenomen en kan er een veelzijdig beeld van de vier talkshows geschetst worden.

De talkshows zijn vijf dagen per week te zien. Per dag worden er twee talkshows uitgezonden. In totaal worden er dus veertig afleveringen uitgebreid bekeken en onderzocht. Om te bepalen welke weken in het onderzoek meegenomen worden, is er gekozen voor een aselechte steekproef. Hieruit volgden de volgende weeknummers:

1. Week 44: 30 oktober - 3 november 2017
DWDD en *Pauw*
2. Week 50: 11 december – 15 december 2017
DWDD en *Jinek*
3. Week 20: 14 mei – 18 mei 2018
M en *Pauw*
4. Week 30: 23 juli – 27 juli 2018
M en *Jinek*

In deze weken is er kwantitatief onderzoek uitgevoerd om te zien of er dit tv-seizoen verandering is opgetreden op het gebied van diversiteit. Er is daarom geturfd op de volgende categorieën:

1. Gender: man (M), vrouw (V) of anders (X).
2. Etniciteit: de afkomst van een gast genoteerd in de gebruikelijke twee letterige afkorting van een land.
3. Beroep: het beroep dat de gast in het dagelijks leven uitvoert.
4. Functie: de functie die de gast in het programma bekleedt.
5. Categorie: in welke categorie valt deze functie?⁴⁴
6. Gespreksonderwerp: korte omschrijving van het gespreksonderwerp.
7. Categorie: in welke categorie valt dit gespreksonderwerp?⁴⁵
8. Talkshowelite: gasten die meer dan één keer in de steekproef opduiken.

Voor de volledigheid is er ook de rest van het seizoen geturfd, maar wegens de beperkte omvang van dit onderzoek, is hierbij alleen gekeken naar gender en etniciteit: de twee kernpunten van het diversiteitsprobleem. In dit 'jaaroverzicht' is ook het programma *Laat op één* opgenomen. Dit was het afgelopen tv-seizoen namelijk te zien als vervanging voor *Jinek*, omdat Eva Jinek met zwangerschapsverlof was.

Daarnaast is er een kwalitatief oordeel geveld in hoeverre een gast geschikt is om over zijn of haar onderwerp te spreken. Naar mijn idee is dit een onmisbaar onderdeel bij het beantwoorden van de vraag of en in hoeverre het gebrek aan diversiteit een probleem is. Wanneer een gast namelijk de meest geschikte keuze bij

⁴⁴ Er is gekozen voor de volgende categorieën: amusement, burger, cultuur, ervaringsdeskundige, expertise, journalistiek, opinie, politiek en televisiemaker.

⁴⁵ Er is gekozen voor de volgende categorieën: amusement, conflict en rechtspraak, cultuur, economie, journalistiek, maatschappelijk probleem, onderwijs, opinie, overig, politiek, promotie, sport, wereldproblematiek en wetenschap.

het desbetreffende onderwerp is, zou het niet uit moeten maken of deze een man, vrouw, transgender, Nederlander, Turk, Zimbabwaan, journalist of een vuilnismen is.

Ik heb ervoor gekozen om het oordeel 'geschikt' of 'ongeschikt' zelf te vellen. Op deze manier wordt er vanuit het perspectief van een 'gewone kijker' een beslissing over de geschiktheid genomen. Het zijn namelijk ook 'gewone kijkers', die zich storen aan het gebrek aan diversiteit. Uiteraard is dit een beargumenteerde beslissing op basis van onderzoek naar de kennis van zaken van de betreffende gast. Bij twijfel is er overleg geweest, zodat er vanuit meerdere perspectieven naar de geschiktheid van een gast gekeken is. Ook wordt er toelichting gegeven bij gasten die matig geschikt of zelfs ongeschikt zijn. Op deze manier is het beslissingsproces zo transparant mogelijk. Toch blijft dit een subjectief oordeel. Het is daarom mogelijk dat sommige beslissingen bediscussieerd kunnen worden.

Er zijn vier categorieën gehanteerd om het grijze gebied tussen geschikt en ongeschikt ook te beoordelen. De categorieën zijn als volgt:

1. Geschikt: de gast is de meest betrokken – en daarmee meest geschikte – persoon om over zijn onderwerp te spreken;
2. Redelijk geschikt: de gast is niet de meest deskundige persoon om over zijn onderwerp te laten spreken, maar is wel duidelijk te relateren aan het onderwerp;
3. Matig geschikt: de gast is niet de meest deskundige persoon om over zijn onderwerp te laten spreken en is slechts matig te relateren aan het onderwerp;
4. Ongeschikt: de gast is moeilijk of zelfs op geen enkele manier te relateren aan het onderwerp.

Deze beoordeling is onafhankelijk van het gemak waarmee een gast over zijn onderwerp spreekt, maar hangt volledig af van zijn aantoonbare kennis van zaken.

Vervolgens ben ik in gesprek gegaan met een aantal (eind)redacteuren van de vier talkshows. Op deze manier wilde ik achterhalen wat de oorzaken zijn van het gebrek aan diversiteit en waarom er niet altijd gekozen wordt voor de meest geschikte gast bij een onderwerp.

De (eind)redacteuren hebben allemaal antwoord gegeven op de volgende vragen:

1. Wat is het hoofddoel van het programma?
2. Wie is de doelgroep?
3. Hoe vindt de selectie van gasten plaats?
4. Wat zijn redenen om niet voor de meest 'geschikte' gast te kiezen?
5. In hoeverre speelt diversiteit een rol bij het selecteren van gasten?
6. Voelt u een verantwoordelijkheid om een zo divers mogelijk beeld te geven?
7. Hoe staat u tegenover initiatieven als *Beeldvorming in de media* van Women Inc. of de *Kleurrijke Top 100*?

Bovendien ben ik de literatuur ingedoken om te onderzoeken wat de effecten zijn van het tonen van een eenzijdig beeld van de samenleving en in hoeverre de talkshows medeverantwoordelijk gehouden kunnen worden voor deze effecten. Dit stelt mij, in combinatie met de resultaten uit eerder en eigen kwantitatief onderzoek, kwalitatief onderzoek en de afgenomen interviews, in staat om een antwoord te geven op de hoofdvraag van dit onderzoek: dient het gebrek aan diversiteit onder talkshowgasten als probleem behandeld te worden?

Resultaten eigen onderzoek

Gender

Nu is het natuurlijk interessant om te zien of er iets veranderd is in het tv-seizoen 2017-2018. Er zijn twee verschillende onderzoeken uitgevoerd: de vierweekse steekproef en het jaaroverzicht van het seizoen 2017-2018. Eerst zal ik ingaan op de steekproef en vervolgens worden de resultaten van het jaaroverzicht gepresenteerd. Allereerst kijken we naar de man-vrouwverhouding (zie figuur 1). In 2017 bestond 50,4% van de Nederlandse bevolking uit vrouwen.⁴⁶ Als we naar de tabel kijken, blijkt dat het percentage vrouwen in de onderzochte weken flink onder dat landelijke percentage ligt. *Jinek* komt met 40,6% nog het meest in de buurt, maar *De Wereld Draait Door* heeft met enkel 33,8% een flink tekort aan vrouwen.

Gender	<i>Pauw</i>	<i>Jinek</i>	<i>M</i>	<i>DWDD</i>	Gemiddeld
Man	60,3%	59,3%	62,9%	66,2%	62,2%
Vrouw	39,7%	40,6%	37,1%	33,8%	37,8%

Figuur 1: man-vrouwverhouding in de steekproef.

Komen deze percentages overeen met de percentages uit het jaaroverzicht (figuur2)? Nee, ze verschillen enorm. Met *M* als enige uitzondering zitten er (nog) minder vrouwen aan tafel dan de steekproef liet zien. Het gemiddelde aantal vrouwen ligt op 32,4%. Dat is nog lager dan de 33,8%, die *De Wereld Draait Door* in de steekproef scoorde. Wanneer we dit gemiddelde echter vergelijken met het meest recente onderzoek, uitgevoerd in 2016, is er wel sprake van vooruitgang. De tafels van *De Wereld Draait Door*, *Pauw* en *Jinek* bestonden toen gemiddeld maar voor 28% uit vrouwen, tegenover 32,4% in het seizoen 2017-2018.⁴⁷ Omdat *M* pas sinds 2018 wordt uitgezonden, bestaat er voor dit programma nog geen vergelijkingsmateriaal.

⁴⁶ "Bevolking."

⁴⁷ Verheggen, "Talkshowgasten," 5.

Gender	<i>Pauw</i>	<i>Jinek</i>	<i>Laat op één</i>	<i>M</i>	<i>DWDD</i>	Gemiddeld
Man	66,7%	69,7%	73,5%	57,9%	70,4%	67,6%
Vrouw	33,3%	30,3%	26,5%	42,1%	29,7%	32,4%

Figuur 2: man-vrouwverhouding in het seizoen 2017-2018.

Etniciteit

Voordat ik inga op de resultaten op het gebied van etniciteit, is het belangrijk om eerst de categorieën toe te lichten. Deze categorieën zijn gebaseerd op het onderscheid tussen westers en niet-westers zoals de politicoloog Samuel Huntington deze maakte in zijn beroemde *Clash of Civilizations*. Tot de westerse wereld behoren grote delen van Europa, Noord-Amerika en landen die geworteld zijn in de Europese cultuur.⁴⁸ Voorbeelden zijn Nieuw-Zeeland en Australië. Alle overige landen vallen in dit onderzoek daarom onder de categorie “niet-westers”. Er zijn vier verschillende categorieën:

1. Nederlands: de gast is geboren in Nederland en heeft Nederlandse ouders;
2. Westers:
 - De gast is in Nederland geboren, maar heeft minstens één ouder, die afkomstig is uit een westers land;
 - De gast is in een westers land geboren, maar heeft minstens één ouder, die afkomstig is uit Nederland;
 - De gast is in een westers land geboren en beide ouders zijn ook afkomstig uit westerse landen;
3. Niet-westers:
 - De gast is in Nederland geboren, maar heeft minstens één ouder, die afkomstig is uit een niet-westers land;
 - De gast is in een niet-westers land geboren, maar heeft minstens één ouder, die afkomstig is uit Nederland;
 - De gast is in een niet-westers land geboren en beide ouders zijn afkomstig uit een niet-westers land;
4. Onbekend: het is onduidelijk waar de gast en/of zijn ouders geboren zijn, maar er zijn duidelijke aanwijzingen dat de gast een niet-westerse achtergrond heeft. Hierbij moet gedacht worden aan bijvoorbeeld uiterlijke kenmerken of de naam van de gast.

Er is bewust voor deze indeling gekozen, in plaats van de definitie zoals door de Nederlandse overheid gehanteerd wordt. De overheid rekent namelijk ook Indonesië en Japan tot de westerse wereld.⁴⁹ De afkomst van gasten blijft in talkshows over het algemeen onbenoemd. Het is daarom voor een kijker meestal niet precies duidelijk

⁴⁸ “Botsende beschavingen,” Wikipedia, bezocht op 5 januari, 2019, https://nl.wikipedia.org/wiki/Botsende_beschavingen#Lijst_van_beschavingen.

⁴⁹ “Afbakening generaties met migratieachtergrond,” Centraal Bureau voor de Statistiek, laatst bewerkt op 21 november, 2016, <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2016/47/afbakening-generaties-met-migratieachtergrond>.

waar iemand vandaan komt. Zo zou een gast uit bijvoorbeeld Indonesië kunnen komen – en daarmee niet bijdragen aan de diversiteit – terwijl hij ook uit het buurland Maleisië afkomstig kan zijn en dan wél zorgt voor een diverser programma. Het verschil is voor veel kijkers niet zichtbaar, maar de resultaten worden er wel sterk door beïnvloedt.

Uit de steekproef (figuur 3) kwamen de volgende percentages. Met 4,4% heeft *Pauw* het laagste percentage niet-westerse gasten en *M* scoort met 13,5% het hoogste. Wanneer de categorie ‘onbekend’ bij de niet-westerse gasten wordt opgeteld, heeft *De Wereld Draait Door* de meeste gasten van niet-westerse afkomst (18,6%). In 2017 bestond 12,6% van onze bevolking uit inwoners met een niet-westerse achtergrond.⁵⁰ Ook wanneer de categorie ‘onbekend’ meegerekend wordt, blijven *Pauw* (7,3%) en *Jinek* (8,5%) op dit percentage achter. Het gemiddelde echter, inclusief de onbekende groep, ligt met 12,5% ongeveer gelijk aan het landelijke percentage.

Etniciteit	<i>Pauw</i>	<i>Jinek</i>	<i>M</i>	<i>DWDD</i>	Gemiddelde
Nederlands	91,2%	86,4%	82%	79,2%	84,7%
Westers	1,5%	5,1%	2,2%	5,2%	3,5%
Niet-westers	4,4%	6,8%	13,5%	13%	9,4%
Onbekend	2,9%	1,7%	2,2%	5,6%	3,1%

Figuur 3: etniciteit in de steekproef.

Het jaaroverzicht wijkt niet enorm van de steekproef af (figuur 4). Inclusief de groep ‘onbekend’ komen *Pauw* en *Jinek/Laat op één* opnieuw niet aan het landelijke percentage, maar daar staat tegenover dat *M* en *DWDD* juist boven dit percentage zitten. Met 13,6% (inclusief onbekend: 14,7%) heeft *De Wereld Draait Door* de meeste gasten van een niet-westerse afkomst. Wanneer we echter kijken naar het gemiddelde van alle shows, blijkt toch dat de groep niet-westerse en onbekende gasten (11%) onder het landelijke percentage van 12,6% blijft. Daarmee is deze groep, net als het vrouwelijke deel van onze samenleving, nog altijd ondervertegenwoordigd aan de talkshowtafel. Daarnaast is het verwonderlijk dat deze 11% lager ligt dan de 12%, die door onderzoeksbureau *Motivaction* in 2016 gemeten werd.⁵¹

⁵⁰ “Cijfers – Bevolking,” Centraal Bureau voor de Statistiek, bezocht op 16 december, 2018, <https://longreads.cbs.nl/trends18/maatschappij/cijfers/bevolking/>.

⁵¹ Verheggen, “Talkshowgasten,” 4.

Etniciteit	<i>Pauw</i>	<i>Jinek</i>	<i>Laat op één</i>	<i>M</i>	<i>DWDD</i>	Gemiddelde
Nederlands	88,8%	88,5%	87,7%	81,8%	82,2%	85,8%
Westers	1,5%	4,1%	2,6%	4,4%	3,3%	3,2%
Niet-westers	8,2%	6,8%	8,4%	12,6%	13,6 %	9,9%
Onbekend	1,5%	0,5%	1,3%	1,1%	1,1%	1,1%

Figuur 4: etniciteit in het seizoen 2017-2018.

Functie

In de steekproef werd er niet alleen gekeken naar de categorieën gender en etniciteit, maar ook naar functie, gespreksonderwerp, vaak voorkomende gasten en geschiktheid.⁵² Hier komen de onderlinge verschillen tussen de talkshows duidelijk naar voren. Uit de functies blijkt een duidelijke tweedeling tussen *Pauw* en *Jinek* aan de ene kant en *M* en *De Wereld Draait Door* aan de andere kant (figuur 5). Waar de talkshows op de late avond vooral experts (*Pauw*: 19,1%, *Jinek*: 22%) en journalisten (*Jinek*: 22%) uitnodigen, zijn gasten in de vroege avond vooral afkomstig uit de culturele sector (*M*: 24,7%, *DWDD*: 32,8%).

Categorie functie	<i>Pauw</i>	<i>Jinek</i>	<i>M</i>	<i>DWDD</i>
Amusement	10,3%	13,6%	16,9%	1,5%
Burger	8,8%	5,1%	9%	3%
Cultuur	13,2%	3,4%	24,7%	32,8%
Ervaringsdeskundige	11,8%	10,2%	10,1%	11,9%
Expertise	19,1%	22%	21,3%	16,4%
Journalistiek	16,2%	22%	12,4%	9%
Opinie	0%	0%	3,4%	16,4%
Politiek	8,8%	15,3%	1,1%	1,5%
Televisiemaker	11,8%	8,5%	1,1%	7,5%

Figuur 5: verschillende functies in de steekproef.

Gespreksonderwerp

Deze tweedeling verdwijnt wanneer we naar de gespreksonderwerpen kijken (figuur 6). Bij *Pauw* bestaat meer dan de helft van de besproken onderwerpen of uit een maatschappelijk probleem (26,5%), dan wel het promoten van een product (26,5%). Vaak zijn dit nieuwe series of films, boeken en muziek. Aan tafel bij *Jinek* komen maatschappelijke problemen met 22% het vaakst ter sprake. Dat is bij *M* ook het geval (20,2%), maar er komen even vaak culturele onderwerpen aan bod. Tot slot is promotie het belangrijkste gespreksonderwerp in *De Wereld Draait Door*. In 28,4% van de gesprekken werd er iets gepromoot.

⁵² De categorieën 'functie' en 'gespreksonderwerp' zijn gebaseerd op de gebruikte categorieën in eerder onderzoek. De categorie 'geschiktheid' is een eigen toevoeging, zoals verklaard in de paragraaf 'Werkwijze'.

Categorie gespreksonderwerp	Pauw	Jinek	M	DWDD
Amusement	2,9%	6,8%	18%	4,5%
Conflict en rechtspraak	11,8%	10,2%	4,5%	1,5%
Cultuur	7,4%	1,7%	20,2%	23,9%
Economie	8,8%	3,4%	0%	0%
Journalistiek	0%	5,1%	2,2%	0%
Maatschappelijk probleem	26,5%	22%	20,2%	6%
Onderwijs	0%	1,7%	4,5%	0%
Opinie	0%	0%	3,4%	0%
Overig	0%	5,1%	5,6%	
Politiek	7,4%	16,9%	1,1%	10,4%
Promotie	26,5%	18,6%	4,5%	28,4%
Sport	1,5%	5,1%	11,2%	16,4%
Wereldproblematiek	4,4%	1,7%	2,2%	3%
Wetenschap	2,9%	1,7%	2,2%	0%

Figuur 6: verschillende gespreksonderwerpen in de steekproef.

Talkshowelite

Wanneer er naar alle gasten in de steekproef gekeken wordt, valt het op dat er veel dezelfde namen in de lijst staan. In totaal waren er in de onderzochte weken 292 personen te gast bij de vier talkshows. 16 van deze gasten waren meer dan één keer te zien: samen waren zij 41 keer te gast in de steekproef. De meest voorkomende gast was Albert Verlinde. Omdat Albert Verlinde echter niet aan tafel zat, maar één week een vooraf opgenomen fragment over een specifiek onderwerp had, tellen we hem niet mee. Hetzelfde geldt voor de nummer twee van de lijst: Sybrand Buma.⁵³ Xander van der Wulp blijft als vaakst voorkomende gast over.

Gast	Frequentie
Albert Verlinde	5
Sybrand Buma	4
Xander van der Wulp	4
Angela de Jong	3
Barbara Baarsma	3
Bas Heijne	2
Bénédicte Ficq	2
Blaudzun	2

⁵³ Albert Verlinde besprak in week 20 vanwege het aankomende huwelijk tussen prins Harry en Megan Markle iedere dag een *royal wedding*. Sybrand Buma deed hetzelfde in week 30: hij vertelde iedere dag iets over de Tour de France.

Dionne Stax	2
Herman Pleij	2
Maarten Tjallingii	2
Marcel Hensema	2
Marc-Marie Huijbregts	2
Natacha Harlequin	2
Nynke de Jong	2
Prem Radhakishun	2

Figuur 7: gasten >1x in steekproef

Geschiktheid

Dan rest ons alleen nog de categorie 'geschiktheid' (figuur 8). Ook hier wijken de programma's sterk van elkaar af. Aan top gaat *Jinek*, waar 81,4% van de gasten volledig geschikt was. *Pauw* (63,2%) en *De Wereld Draait Door* (62,7%) volgen en *M* heeft met 34,8% de minste gasten in de categorie 'geschikt'. Wanneer 'geschikt' en 'redelijk geschikt' bij elkaar worden opgeteld, behoudt *M* met 71,9% de minste gasten die geschikt of redelijk geschikt zijn.

Bij de categorie 'ongeschikt' is het *De Wereld Draait Door*, die met 3% het hoogste scoort. Bij *M* is 2,2% van de gasten ongeschikt en bij *Pauw* ligt dit percentage op 1,5%. *Jinek* heeft in deze steekproef geen enkele ongeschikte gast aan tafel gehad. Als de categorie 'matig geschikt' bij deze resultaten wordt opgeteld, zitten er bij *M* met 28% de meeste gasten aan tafel die matig geschikt of zelfs ongeschikt zijn. Opvallend is dat er bij *Jinek* opnieuw geen enkele gast te vinden is die niet (redelijk) geschikt is.

Geschiktheid	<i>Pauw</i>	<i>Jinek</i>	<i>M</i>	<i>DWDD</i>
Geschikt	63,2%	81,4%	34,8%	62,7%
Redelijk geschikt	32,4%	18,6%	37,1%	16,4%
Matig geschikt	5,9%	0%	25,8%	17,9%
Ongeschikt	1,5%	0%	2,2%	3%

Figuur 8: mate van geschiktheid in de steekproef.

Het is van belang om de cijfers uit de steekproef met enige voorzichtigheid te lezen. Zoals in het begin al duidelijk werd, verschillen de cijfers uit de steekproef met de percentages in het jaaroverzicht. Omdat het jaaroverzicht uiteraard een beter beeld geeft, zullen de cijfers uit de steekproef minder betrouwbaar zijn. Daarom kunnen deze resultaten eigenlijk alleen iets zeggen over de weken waarin de steekproef uitgevoerd is. Ook zeggen deze cijfers niet per se iets over de mate waarin het talkshows lukt om de samenleving af te spiegelen. In de volgende paragraaf zal ik uitleggen waarom dit niet altijd het geval is.

Oorzaken gebrek aan diversiteit

De steekproef en het jaaroverzicht bevestigen dat er in het tv-seizoen 2017-2018 nog altijd een tekort aan vrouwen en mensen met een niet-westerse migratieachtergrond bestaat. De vraag die in deze paragraaf centraal staat, luidt daarom: hoe wordt dit gebrek aan diversiteit veroorzaakt? Die vraag kunnen we snel beantwoorden. Het is namelijk helemaal niet het doel van talkshows om een afspiegeling van de samenleving te geven. Wat is dat doel dan wel? Daarvoor is het misschien goed om eerst terug te gaan naar de kern: wat is een talkshow precies. De *Van Dale* zegt het volgende: “Televisieprogramma waarbij met genodigden over allerlei zaken wordt gesproken.”⁵⁴ In deze definitie is geen vraag naar meer diversiteit te bekennen.

Ook uit de gesprekken met de (eind)redacteuren blijkt dat zij het doel van hun programma niet definiëren als een afspiegeling van de samenleving. Zij stellen allemaal ongeveer hetzelfde: talkshows hebben als doel om het gesprek of nieuws van de dag weer te geven. Het onderwerp, altijd gekozen vanwege de actuele relevantie ervan, is leidend. Bij dit actuele onderwerp wordt een zo geschikt mogelijke gast gezocht. Het tekort aan vrouwen en mensen met een migratieachtergrond is daarom voornamelijk het gevolg van het doel van de talkshows: het gesprek/nieuws van de dag weergeven. Deze nieuwsgerichte insteek van de talkshows zorgt ervoor dat het onderwerp belangrijker is dan de diversiteit onder de gasten.

Het is daarom niet zo dat de programma's geen vrouwen of Nederlanders met een niet-westerse migratieachtergrond willen uitnodigen. Talkshows hebben het namelijk niet voor het kiezen wat nieuws is en wie als gast het meest betrokken is bij dit nieuws. Verder wordt er op de redacties niet fervent gezocht naar witte, mannelijke gasten. Integendeel, uit de gesprekken met de redacteuren blijkt juist dat zij allemaal ontzettend hun best doen om iedere avond een zo divers mogelijke tafel te kunnen presenteren. “Wij voeren dagelijks het gesprek of er wel genoeg vrouwen aan tafel zitten,” vertelt een van de eindredacteuren. De redactie van *Jinek* zegt expliciet dat er bij twee even geschikte gasten altijd voor een vrouw gekozen wordt. *Pauw*, *De Wereld Draait Door* en *M* geven eveneens aan dat zij hun uiterste best doen om voor meer diversiteit te zorgen.

Toch blijkt uit alle onderzoeken dat deze insteek – een leidend nieuwsonderwerp met daarbij de meest betrokken gast – systematisch leidt tot een overschot aan witte mannen. Een voorbeeld ter verduidelijking: op 30 oktober 2017 werd er in *Pauw* gesproken over de beschuldiging van Jelle Brandt Cortius aan het adres van Gijs van Dam.⁵⁵ Te gast was onder andere advocaat Peter Plasman. Hij zat niet aan tafel

⁵⁴ “Betekenis ‘talkshow’,” *Gratis Woordenboek Nederlands*, Van Dale, bezocht op 22 november, 2018, <https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/talkshow#.XAOrYmhKjIU>.

⁵⁵ “GIJS VAN DAM OVER DE BESCHULDIGINGEN VAN JELLE BRANDT CORSTIUS,” *Pauw*, laatst aangepast op 30 oktober, 2017, <https://pauw.bnnvara.nl/media/378717>.

vanwege het feit dat hij een witte man is. Reden om hem uit te nodigen: hij kwam als advocaat van Gijs van Dam samen met zijn cliënt spreken over deze beschuldigingen, een zeer actueel onderwerp die dag. Als advocaat van Van Dam was Peter Plasman daarom de meest geschikte gast om over dit onderwerp te spreken.

Natuurlijk had de redactie ook kunnen kiezen voor een vrouwelijke advocaat met een migratieachtergrond. Omdat deze advocaat echter nooit zo betrokken bij de zaak kan zijn als de advocaat van Van Dam, is dit niet gebeurd. Of dit principe – een leidend nieuwsonderwerp met daarbij de meest betrokken gast – de beste manier is om gasten te zoeken, is een andere vraag. Dit is nu eenmaal hoe er op dit moment gasten geselecteerd worden. Het is niet het doel van een talkshow om alle groepen in onze samenleving te representeren. Het is daarom vreemd om dit gebrek aan diversiteit als probleem te bestempelen. Dat zou vergelijkbaar zijn met het problematiseren van dit onderzoek, omdat het niet gelukt is de relativiteitstheorie te ontcrachten. Het doel van dit onderzoek heeft namelijk niets met de relativiteitstheorie te maken, net als het doel van onze talkshows niets met diversiteit te maken heeft.

Machtsposities

Nu rest natuurlijk de vraag wáárom deze nieuwsgerichte insteek een systematisch tekort aan vrouwen en mensen met een migratieachtergrond tot gevolg heeft. Ten eerste is er vaker nieuws over mensen in machtsposities. Kijk een willekeurig *NOS Journaal* en aanschouw maar hoe vaak het bijvoorbeeld over politiek gaat. Een Tweede Kamerlid stapt op. Een minister of staatssecretaris vraagt aandacht voor een bepaald onderwerp. Bij zo'n onderwerp wordt de meest betrokken – en daarmee meest geschikte – gast gezocht. Dat zijn in deze gevallen het opstappende Tweede Kamerlid en de aandacht vragende minister/staatssecretaris. Er zijn 150 Kamerleden, waarvan maar 31,3% vrouw is en 12% een niet-westerse achtergrond heeft.⁵⁶ De kans om een vrouwelijke minister of staatssecretaris te treffen ligt met 43,5% iets hoger, maar in deze groep heeft niemand een niet-westerse achtergrond.⁵⁷

Ook gasten buiten de politiek zijn vaak afkomstig uit een toppositie. Zeker binnen de categorie 'expertise' is dit duidelijk zichtbaar. Deze categorie bestaat grotendeels uit topadvocaten, gerenommeerde academici en medisch specialisten. Topadvocaten zijn vaak man. In de top 10 van advocatenkantoren is weliswaar gemiddeld 41,5% vrouw.⁵⁸ Als we echter alleen kijken naar de advocaten die vaak op tv te zien zijn, is

⁵⁶ "Alle kamerleden," Tweede Kamer der Staten-Generaal, bezocht op 4 januari, 2019, https://www.tweedekamer.nl/kamerleden_en_commissies/alle_kamerleden.

⁵⁷ "Bewindspersonen," Rijksoverheid, bezocht op 6 januari, 2019, <https://www.rijksoverheid.nl/regering/bewindspersonen>.

⁵⁸ "Percentage vrouwelijke partners en advocaten bij top 10 vrijwel stabiel," Advocatie, laatst bewerkt op 6 april, 2017,

slechts 25% vrouw.⁵⁹ Vrouwelijke hoogleraren zijn met 19,3% bijna een zeldzaamheid.⁶⁰ Ook onder de werkzame medisch specialisten zijn vrouwen in de minderheid. Het hoogste percentage vrouwen aan de top van de medische specialisten is te vinden in het AMC: 29,3%.⁶¹ Andere umc's zitten onder dit percentage.

Niet alleen vrouwen, maar ook mensen met een niet-westerse achtergrond zijn in deze functies sterk ondervertegenwoordigd. Sociologe Sylvia van der Raad toonde aan dat tussen de 20% en 40% van de rechtenstudenten een andere etnische afkomst heeft, maar er slechts 2%-4% van de advocaten en rechters een migratieachtergrond heeft.⁶² Bij medisch specialisten ligt dit hetzelfde: tussen de 20%-30% van de geneeskundestudenten heeft een andere achtergrond, maar slecht 2%-4% van de medisch specialisten heeft een migratieachtergrond.⁶³ Cijfers van hoogleraren met een niet-westerse achtergrond zijn helaas niet beschikbaar.

Bereidheid

Een andere verklaring voor het gebrek aan diversiteit als gevolg van de leidende actuele onderwerpen, kan zijn dat mensen met een migratieachtergrond minder vaak bereid zijn om in een talkshow te gaan zitten. Dat wordt aangegeven in de gesprekken met de (eind)redacteuren. Deze lage bereidheid onder mensen met een migratieachtergrond wordt veroorzaakt door de focus op actuele onderwerpen. Als het nieuws bepaald wordt door een etnische groepering, gaat dit nieuws vaak over negatieve zaken. Dat blijkt ook uit onderzoek, dat aantoont dat talkshowgasten met een migratieachtergrond veel vaker spreken over een onderwerp als terrorisme.⁶⁴ Elze Ghijsen – programmacoördinator bij Women Inc. – stelt in *Trouw* zelfs het volgende:

Want de avonden waarop er wél gasten met een migratieachtergrond aan de talkshowtafel schuiven, zijn zij in ruim in een op de drie gevallen uitgenodigd

<http://www.advocatie.nl/percentage-vrouwelijke-partners-en-advocaten-bij-top-10-vrijwel-stabiel>.

⁵⁹ "Bekende advocaten," Legalista, bezocht op 21 januari, 2019,

<https://legalista.nl/bekende-advocaten/>.

⁶⁰ "MONITOR VROUWELIJKE HOOGLERAREN 2017," Landelijk Netwerk Vrouwelijke Hoogleraren, bezocht op 30 december, 2019,

<https://www.lnvh.nl/a-1659/monitor-vrouwelijke-hoogleraren-2017>.

⁶¹ Eva Nyst, "AMC en UMCU meeste vrouwen in specialistentop," Medisch Contact, laatst bewerkt op 29 juni, 2018,

https://www.medischcontact.nl/nieuws/laatste-nieuws/artikel/amc-en-umcu-meeste-vrouwen-in-specialistentop.htm?&utm_source=mc_nieuwsbrief&utm_medium=email&utm_term=&utm_content=&utm_campaign=20180629.

⁶² Imke van Gardingen, "Vrouwe justitia wil blank blijven," *Trouw*, 21 november, 2015,

<https://www.trouw.nl/home/vrouwe-justitia-wil-blank-blijven~a7c64f94/>.

⁶³ Hanna van de Wetering, "Culturele diversiteit is ver te zoeken onder specialisten," Medisch Contact, bezocht op 22 december, 2018,

<https://www.medischcontact.nl/arts-in-spe/nieuws/ais-artikel/culturele-diversiteit-ver-te-zoeken-onder-specialisten.htm>.

⁶⁴ Segijn, Bartholomé, Pennekamp, en Timmers, "Statusverschillen," 316.

om te praten over onderwerpen die gerelateerd zijn aan hun afkomst, bijvoorbeeld in de discussie over Zwarte Piet.⁶⁵

Ook onderzoeksbureau Motivaction toonde in 2016 aan dat mensen met een migratieachtergrond ongeveer 30% van de keren aan tafel zaten om te praten over een onderwerp dat gerelateerd was aan hun etniciteit.⁶⁶ Bij witte Nederlanders is dat maar in 1,5% van de keren het geval. Het is begrijpelijk dat de bereidheid onder mensen met een migratieachtergrond minder groot is wanneer het zeer waarschijnlijk is dat ze alleen vanwege hun etniciteit uitgenodigd worden. Wanneer het onderwerp dan ook nog negatief is – zoals bijvoorbeeld overlast veroorzaakt door asielzoekers – zakt de bereidheid onder deze groep al helemaal.

Lage bereidheid om aan te schuiven speelt ook bij vrouwen een rol, vertellen de (eind)redacteuren. Dit heeft echter een andere oorzaak dan de nieuwsgerichte onderwerpkeuze van de talkshows. Vrouwen zijn doorgaans namelijk onzekerder over hun eigen kundigheid. Wanneer zij de meest geschikte gast bij een bepaald onderwerp zijn, wijzen ze de uitnodiging toch vaak af. Wanneer daarentegen een man – met veel minder kennis van zaken – gebeld wordt, is de kans groot dat hij zonder enige twijfel aan tafel aanschuift. Dit zorgt voor een scheve man-vrouwverhouding onder talkshowgasten.

Beperkt aantal functies

Het nieuwsgerichte uitgangspunt van talkshows heeft verder tot gevolg dat er maar een beperkt aantal functies in talkshows aanwezig is. Uit de steekproef bleek dat de gasten in negen categorieën ingedeeld kunnen worden: amusement, burger, cultuur, ervaringsdeskundige, expertise, journalistiek, opinie, politiek, en televisiemaker. Een bouwvakker, nagelstyliste of aardappelboer maken – onder voorwaarde dat er een actueel onderwerp op hen van toepassing is – kans om uitgenodigd te worden in de categorie ‘burger’, ‘ervaringsdeskundige’ en heel zelden als ‘expert’. Zo was er in *De Wereld Draait Door* een melkveehouder te zien, omdat een van zijn koeien tot mooiste koe van Europa gekroond was. Hij maakte onderdeel uit van het nieuws en mocht daarom aan tafel aanschuiven.⁶⁷

Dit zijn enkel drie van de negen mogelijke categorieën. Als bouwvakker ben je niet afkomstig uit de amusementswereld, de culturele sector of de journalistieke wereld. Je bent geen opiniemaker, politicus of televisiemaker. Dit zijn allemaal hele specifieke beroepsgroepen – waar veel mensen buiten vallen – maar zij zitten toch het vaakst aan tafel. Talkshows zijn daarom ook bij voorbaat al geen afspiegeling van de samenleving. Ze kunnen hooguit een afspiegeling zijn van een beperkt aantal functies. Daarom kunnen percentages uit onderzoeken ook onmogelijk één op één

⁶⁵ Baneke, “Witte mannen.”

⁶⁶ Motivaction, 4.

⁶⁷ “De Wereld Draait Door hele uitzending – 13-12-2017,” *De Wereld Draait Door*, laatst aangepast op 13 december, 2017, <https://dewerelddraaitdoor.bnnvara.nl/media/378502>.

naast de percentages in de Nederlandse samenleving gelegd worden. Het is alleen mogelijk om bijvoorbeeld het aantal vrouwelijke journalisten in talkshows te vergelijken met het aantal vrouwelijke journalisten in Nederland.

Buitenlandse gasten

Tot slot leidt de focus op actuele onderwerpen tot gasten die helemaal geen onderdeel uitmaken van de Nederlandse samenleving. Zo schoof bij *Jinek* oud-president van de Verenigde Staten Bill Clinton aan.⁶⁸ Bij *M* zat de Oekraïense HIV-activist Dany Stolbunov.⁶⁹ Het komt met enige regelmaat voor dat buitenlandse gasten bij een Nederlandse talkshow aanschuiven. Zij worden wél meegenomen in cijfers over diversiteit, terwijl zij geen onderdeel uitmaken van de Nederlandse samenleving. Daarom is het ook niet correct om de cijfers één op één te vergelijken met onze maatschappij. De talkshows kunnen geen afspiegeling van de Nederlandse samenleving geven, wanneer er ook gasten van buiten de Nederlandse samenleving aan tafel zitten.

Oorzaken ongeschikte gasten

Het uitgangspunt voor dit onderzoek is dat – gezien het doel van de talkshows – het gebrek aan diversiteit niet problematisch hoeft te zijn wanneer alle gasten volledig geschikt zijn om over hun onderwerp te spreken. Het doel van een talkshow is namelijk niet het representeren van de samenleving, maar het gesprek of nieuws van de dag bespreken. In het geval dat dit onderwerp besproken wordt met de gast die het meest betrokken is bij dit nieuws, zou het niet van belang moeten zijn waar deze gast vandaan komt en wat zijn geslacht is. Het draait namelijk om de kwaliteit van het programma. Uit de steekproef blijkt echter dat niet alle gasten even geschikt zijn om over hun onderwerp te spreken. Het is daarom van belang om te achterhalen waarom dit het geval is. Als er toch niet altijd voor de meest geschikte gast gekozen wordt, waarom valt deze keuze dan toch vooral op witte mannen?

Tijd

Ten eerste speelt tijd een rol in het vinden van geschikte gasten. De programma's worden allemaal vijf dagen per week uitgezonden en dat betekent dat er vijf avonden op rij een talkshow ineens gedraaid moet worden. In een kort tijdsbestek, vanaf de vroege ochtend tot het tijdstip van uitzenden, worden er gasten gezocht. De eindredacteur van een 'vroege' talkshow zegt dat dit uiteraard een rol speelt. Hij voegt daaraan toe dat een onderwerp vanzelfsprekend niet doorgaat wanneer er geen geschikte gast te vinden is.

⁶⁸ "Een exclusief interview met Bill Clinton," Eva Jinek, bezocht op 23 december, 2018, <https://evajinek.kro-ncrv.nl/fragmenten/een-exclusief-interview-met-bill-clinton>.

⁶⁹ "Thema-uitzending Internationale AIDS Conferentie," NPO, bezocht op 18 oktober, 2018, https://www.npostart.nl/m/23-07-2018/KN_1700375.

Tijdsdruk gaat een minder grote rol spelen wanneer – zoals een van de programma's deed – je ervoor kiest om minder onderwerpen per aflevering te behandelen en één van de onderwerpen vooraf in te vullen. Op deze manier blijven er op de dag zelf nog minder onderwerpen over waarbij gasten gezocht moeten worden. Andere gesprekspartners geven aan dat tijdsdruk geen grote invloed heeft op de gastenkeuze bij het programma.

Beschikbaarheid gasten

Het komt daarnaast met enige regelmaat voor dat de meest geschikte gast niet beschikbaar is. Dit kan twee oorzaken hebben. De eerste verklaring ligt enorm voor de hand: het onderwerp gaat over een gast die onmogelijk in een talkshow kan plaatsnemen. Er moet dan gedacht worden aan een item over de “shutdown” in Amerika of de Brexit. De kans is minimaal dat Donald Trump of Theresa May bereid zijn om in hun drukke schema ‘even’ naar Nederland vliegen om met Matthijs van Nieuwkerk te komen babbelen. Ook kan het voorkomen dat een gast ziek is, op het moment van de uitzending in het buitenland verblijft of niet bereid is om in een talkshow te gaan zitten.

Ook door onderlinge concurrentie is een gast soms niet beschikbaar. Wanneer *De Wereld Draait Door* dan wel *M* al een bepaalde gast aan tafel heeft, wil *Pauw* of *Jinek* een paar uur later niet weer diezelfde gast laten zien. Ten eerste is dat slecht voor de kijkcijfers, want het publiek heeft deze gast al gezien. Daarnaast eisen de talkshows soms ‘exclusiviteit’ van hun gasten: een gast die in *De Wereld Draait Door* zit, mag bijvoorbeeld niet later die avond ook nog bij *Pauw* aanschuiven. Zo vertelt Jort Kelder in de *Mediacourant*: “Hoe vaak ik niet heb gehoord dat ik niet ook ergens anders moest gaan zitten.”⁷⁰

Vanwege deze concurrentie komt het dus voor dat een talkshow kiest voor een minder ‘geschikte’ gast. Daarom is er in dit onderzoek niet alleen onderscheid gemaakt tussen ‘geschikt’ en ‘ongeschikt’, maar zijn ook de gradaties ‘redelijk geschikt’ en ‘matig geschikt’ meegenomen. Als de meest geschikte gast al bij de concurrent zit, is dat namelijk geen excuus om dan maar een compleet ongeschikte gast te kiezen. Er zal dan gezocht moeten worden naar best mogelijke vervanging. Wanneer bijvoorbeeld een bepaalde minister het gesprek van de dag bepaalt en hij heeft besloten om plaats te nemen bij *M*, dan zal *Pauw* of *Jinek* op zoek gaan naar een andere gast.

Zij kunnen er dan onder andere voor kiezen om een politiek duider uit te nodigen. Een voorbeeld is onze meest voorkomende gast: Xander van der Wulp. Hij is dan niet de meest betrokken persoon bij het onderwerp, maar is wel goed geïnformeerd

⁷⁰ “RTL Late Night wilde Jort Kelder wegkapen bij DWDD,” *Mediacourant*, bezocht op 27 december, 2018, <http://www.mediacourant.nl/2015/10/rtl-late-night-wilde-jort-kelder-wegkapen-bij-dwdd/>.

over het onderwerp. Dit maakt hem een redelijk geschikte gast. Journalisten zijn daarom vaak gewilde gasten: zij hebben kennis van zaken en zijn gewend om voor een breed publiek uitleg te geven. Overigens is het bij groot nieuws – denk aan verkiezingen of aanslagen – niet van belang of een gast die dag al in een andere talkshow zit. De nieuwswaarde is dan zo hoog dat er ongeacht de gast naar het programma gekeken wordt.

Kijkcijfers

Een derde reden om niet voor de meest geschikte gast te kiezen heeft te maken met de kijkcijfers. Gesprekspartners geven aan dat het uitnodigen van bepaalde bekende gezichten er altijd voor zorgt dat de kijkcijfers hoog zijn. Daarom komt het voor dat er niet gekozen wordt voor de meest geschikte gast, maar voor een gast die garant staat voor een stabiel aantal kijkers. Dit is ook een verklaring voor het feit dat het als kijker soms voelt alsof er altijd maar weer diezelfde gasten aan tafel zitten.

Een voorbeeld is opnieuw Xander van der Wulp, onze meest voorkomende gast. Ook hij vertelt dat programma's waarde hechten aan vaste gasten omdat de redactie weet wat vaste gasten leveren.⁷¹ De talkshows kunnen precies zien voor welke gast de televisie wordt aangezet en bij welke gasten de kijkcijfers systematisch dalen. Dit wordt al in 2012 beschreven door Paul Witteman.

Het is niet zo dat ik zeg dat we Mariëtte Hamer niet meer moeten uitnodigen omdat dit tot een voorspelbaar dipje leidt. De eerste twee, drie jaar had ik wel een voorkeur voor gasten van wie je wist dat ze veel kijkers zouden trekken. Bij Marijnissen, Bos, Pechthold en Roemer trekken de kijkcijfers aan.⁷²

Amusementswaarde

Uit alle interviews bleek dat de redacties hun talkshows zien als 'infotainment': een informatief programma in combinatie met entertainment. Dit entertainende deel van dit begrip kan de geschiktheid van de gasten beïnvloeden. Er wordt soms gekozen voor een minder voor de hand liggende gast. Neem een uitzending van *Pauw* op Prinsjesdag.⁷³ Dit is een onderwerp dat vanwege de hoge nieuwswaarde behandeld wordt, maar dat bepaald geen spannend onderwerp is. Daarom schoof er voor de inhoudelijke kennis de uitermate geschikte staatssecretaris van Financiën aan, maar zorgde cabaretier Martijn Koning daarnaast ook voor een grappige analyse van

⁷¹ Margo Smit, "De meest voorkomende gast," NPO Ombudsman, bezocht op 1 februari, 2019, <https://ombudsman.npo.nl/uitspraken-en-columns/de-meest-voorkomende-gast>.

⁷² Peter Kee, *Het briefje van Bleker: over intriges op het Binnenhof, politici, spindoctors en Pauw en Witteman* (Amsterdam: Atlas Contact, 2012), 39.

⁷³ "MARTIJN KONING OVER PRINSJESDAG 2018," Pauw, bezocht op 19 november, 2018, <https://pauw.bnnvara.nl/media/404654>.

Prinsjesdag. Het late tijdstip van een programma als *Pauw* vereist een zekere amusementswaarde om kijkers te trekken en te behouden.

Verder vertellen de (eind)redacteuren) dat ze zoeken naar gasten die op een leuke, dynamische en energieke manier over hun onderwerp kunnen vertellen. Dit zorgt ervoor dat het programma de kijker niet alleen van informatie voorziet, maar ook een amuserende waarde heeft. Omdat niet iedereen even vermakelijk kan vertellen, sluit dit criterium per definitie een deel van de bevolking uit. Het kan daarom voorkomen dat er aan iemand die niet per se het meest deskundig is, tóch de voorkeur wordt gegeven. Ook populair is de bevlogen spreker. Het geheel wordt de ‘talkability’ van de gast genoemd.

Dit begrip houdt in dat de gasten in staat moeten zijn om op een makkelijke, onderhoudende manier te praten over het [...] onderwerp, zonder vast te klampen aan [...] jargon, maar ook over andere onderwerpen die ter tafel komen. Het betekent ook dat ze een interessante uitstraling moeten hebben en goed kunnen omgaan met spontane, onverwachtse gebeurtenissen. Ze moeten de aandacht van de kijker vast kunnen houden met hun verhaal.⁷⁴

Talkshows zoeken dus naar gasten die hun informatie ook op een leuke, amuserende manier kunnen overbrengen aan de kijker.

Tot slot wordt er bij *Pauw* en *Jinek* gezocht naar gasten die samen een boeiende samenstelling vormen. Dit is noodzakelijk omdat alle gasten in de uitzending – in tegenstelling tot bij *De Wereld Draait Door* en *M* – tegelijk aan tafel zitten. Een gast moet daarom niet alleen iets over zijn eigen onderwerp kunnen vertellen, maar ook over de andere onderwerpen kunnen meepraten. Er moet interactie zijn tussen de gasten. Maar het wordt pas echt interessant wanneer ze ook een uitgesproken mening over de andere onderwerpen hebben. Volgens ervaren redacteuren lijkt dit criterium vaak meer van toepassing op mannen. Vrouwen stellen zich over het algemeen terughoudender en bescheidener op, terwijl mannen zich sneller in een gesprek mengen, meer bluffen en zorgen voor wat drukte aan tafel.

Gemakzucht?

Ondanks deze verklaringen blijft het natuurlijk de vraag in hoeverre ook gemakzucht meespeelt in het uitnodigen van gasten. Dit punt wordt uiteraard door geen enkele redacteur genoemd, maar komt in de literatuur vaak naar voren. Mark Deuze – hoogleraar mediastudies – zegt in *Trouw* het volgende over het overschot aan bekende gezichten in talkshows: “Logisch. Die mensen zijn makkelijk te vinden, doen het gegarandeerd goed op tv, en vergen weinig voorbereidingstijd. Vanuit de makers

⁷⁴ Birte Schohaus, *Entertaining politics, seriously?! How talk show formats blur conceptual boundaries*, (Groningen: Netzdruk Groningen, 2017), 297.

gezien snap ik die ons-kent-ons mentaliteit helemaal.”⁷⁵ Het is nu eenmaal makkelijker om iemand uit het eigen netwerk uit te nodigen dan op zoek te gaan naar de meest geschikte gast.

Ook wordt er volgens onderzoekers Zoë Papaikonomou en Annebregt Dijkman te weinig geïnvesteerd in het opbouwen van een divers netwerk, zo schrijven zij in het boek *‘Heb je een boze moslim voor mij?’ over inclusieve journalistiek*. Journalisten vallen – zeker onder tijdsdruk – snel terug op hun eigen netwerk: ze weten van deze gasten al hoe zij het op televisie doen, terwijl een gast buiten dat netwerk misschien een geschiktere keuze geweest was.⁷⁶ Een divers netwerk opbouwen kost veel tijd, bevestigen verschillende geïnterviewden en daarom blijven redacties terugvallen op hun eigen netwerk.⁷⁷

Oordeel

De laatste vraag die ons nog rest, is natuurlijk de hoofdvraag: dient het gebrek aan diversiteit onder talkshowgasten eigenlijk wel als probleem behandeld te worden? Een eenduidig antwoord op deze vraag blijft helaas uit. Zowel ja, als nee zijn antwoorden die uit dit onderzoek rollen. We beginnen met het eerste antwoord: ja, het gebrek aan diversiteit onder talkshowgasten dient als een probleem behandeld te worden. Hiervoor zijn verschillende redenen te noemen.

Het gebrek aan diversiteit is problematisch

Ten eerste zou meer diversiteit kunnen bijdragen aan meer gelijkheid in onze samenleving. Deze diversiteit moet gezocht worden in het vaker tonen van vrouwen en Nederlanders met een niet-westerse migratieachtergrond. Daarnaast moeten deze groepen minder stereotiep – en dus diverser – in beeld gebracht worden. Witte mannen worden veel vaker dan vrouwen of nieuwe Nederlanders in hoge posities getoond. Het excuus “dat er nu eenmaal meer topmannen dan topvrouwen zijn” is deels waar.⁷⁸ Maar door het constant tonen van stereotypes gaan deze steeds vanzelfsprekender lijken. Zo zorgen media voor een vicieuze cirkel: ze tonen de realiteit, maar construeren tegelijkertijd ook een eigen werkelijkheid door bestaande statusverschillen continu te bevestigen.⁷⁹

Tevens eisen het Concessiebeleidsplan van de NPO en de Mediawet meer diversiteit. Omdat deze eis gaat over de gehele programmering van de publieke omroep betekent dit niet automatisch dat talkshows moeten zorgen voor diverse gasten. Zolang alle programma’s samen een divers geheel vormen, is het gebrek

⁷⁵ Baneke, “Witte mannen.”

⁷⁶ Papaikonomou en Dijkman, *Boze moslim*, 67.

⁷⁷ Papaikonomou en Dijkman, *Boze moslim*, 84-85.

⁷⁸ Zie alinea ‘Machtsposities’.

⁷⁹ Segijn, Bartholomé, Pennekamp, en Timmers, “Statusverschillen,” 308.

aan diversiteit onder talkshowgasten niet problematisch. Het is daarom voorbarig om de talkshows wegens een gebrek aan diversiteit op de vingers te tikken. Om hier concrete uitspraken over te doen, zou eerst de gehele programmering van de publieke omroep op diversiteit onderzocht moeten worden.

Tenslotte is het voor talkshows van belang dat zij het gebrek aan diversiteit zelf als probleem zien. Meer diversiteit kan namelijk leiden tot hogere kijkcijfers en het zijn nu juist de kijkcijfers waar deze programma's op worden afgerekend. Zeker in een tijdperk waarin er steeds minder televisiekijkers zijn, is het zaak om zoveel mogelijk kijkers te trekken. Ook kan meer diversiteit voor betere journalistiek zorgen. Het is te hopen dat iedere talkshow – een journalistiek programma – altijd zoekt naar manieren om de kwaliteit van het programma zo hoog mogelijk te houden.

Het gebrek aan diversiteit is niet problematisch

Meer diversiteit kan dus zorgen voor meer gelijkheid, meer kijkers en betere journalistiek. Toch is er ook een belangrijke reden om het gebrek aan diversiteit in talkshows niet als probleem te zien. Dit heeft te maken met het doel van de talkshows: het gesprek of nieuws van de dag weer te geven.⁸⁰ Dit actuele onderwerp is altijd leidend en bij dit onderwerp wordt de meest geschikte gast gezocht. Talkshows hebben niet als doel om een afspiegeling van de samenleving te tonen. Zij willen de actualiteit bespreken, met een gast die het beste bij dit actuele onderwerp past. Het is daarom onredelijk om talkshows af te rekenen op een gebrek aan diversiteit, wanneer het helemaal niet hun doel is om zo divers mogelijke gasten te presenteren.

Alle redacteuren geven daarnaast aan wel veel belang aan diversiteit te hechten. Diversiteit is ondergeschikt aan het onderwerp. Wanneer er bij zo'n actueel onderwerp echter twee even geschikte gasten zijn, zeggen ze altijd te kiezen voor de meest diverse gast. Ook de keuze tussen twee gelijkwaardige actuele onderwerpen wordt genomen op basis van de diversiteit. Als één van die twee onderwerpen leidt tot een vrouwelijke gast of een gast met een migratieachtergrond, wordt dit onderwerp boven het andere onderwerp verkozen.

Xander van der Wulp vertelt dat het ook voorkwam dat een onderwerp waarover hij zou komen vertellen, uitgesteld werd. "Anders zouden er die avond alleen mannen aan tafel zitten".⁸¹ In het boek *'Heb je een boze moslim voor mij?' over inclusieve journalistiek* worden er echter ook talloze tenenkrommende voorbeelden genoemd waarin redacties kansen hebben laten liggen. Ewoud Butter vertelt bijvoorbeeld dat er na de moord op Van Gogh stellig werd beweerd dat moslims deze moord niet veroordeelden.⁸² Hij werkte destijds bij het Amsterdams Centrum Buitenlanders en

⁸⁰ Zie paragraaf 'Oorzaken gebrek aan diversiteit'.

⁸¹ Margo Smit, "De meest voorkomende gast."

⁸² Papaikonomou en Dijkman, *Boze moslim*, 88.

hoorde daar juist de massale veroordeling vanuit de moslimgemeenschap. Deze boodschap werd op televisie echter niet gehoord, zegt hij.

Hoe nu verder?

Dat meer diversiteit tot meer gelijkheid – en het gevoel vertegenwoordigd te zijn – leidt, is naar mijn mening een reden die zwaar meetelt om naar diversiteit te blijven streven. Nederlanders met een migratieachtergrond hebben helaas met sociale ongelijkheid te maken. Ook vrouwen kampen nog altijd met dit probleem. Natuurlijk zal de sociale gelijkheid in onze samenleving niet opgelost worden als in talkshows iedere avond 12,6% van de gasten een migratieachtergrond heeft en 50,4% vrouw is. Onze huidige samenleving is momenteel dusdanig ingericht dat er altijd verschillen in macht en inkomen bestaan.

Talkshows in hun huidige vorm kunnen niet aan de diversiteitseis voldoen. De redacties zijn op de hoogte van initiatieven zoals de *Kleurrijke Top 100*, dat als doel heeft onder andere de media te inspireren met kleurrijke persoonlijkheden en de link te leggen met een netwerk waar zij niet zo snel toegang tot hebben.⁸³ Ook bracht de NPO in 2013 een lijst uit met vrouwelijke deskundigen voor talkshows.⁸⁴ Het punt is echter dat er gezocht wordt naar de meest betrokken persoon bij een onderwerp. Wanneer een mannelijke, witte minister in opspraak raakt, willen talkshows deze minister aan tafel. Uiteraard kunnen zij in een lijst gaan zoeken naar een vrouwelijke nieuwe Nederlander. Zij is dan echter nooit de meest geschikte gast. Het doel van de talkshows zorgt er daarom voor dat het lastig is om diversere gasten uit te nodigen.

In theorie sluit het principe ‘meest geschikte gast bij een actueel onderwerp’ niemand uit. De praktijk toont echter dat de talkshowgasten overwegend wit en man zijn. Dit heeft onder andere te maken met het feit dat het nieuws vaak gedomineerd wordt door mensen in machtsposities. Spijtig genoeg worden er momenteel maar weinig machtsposities ‘bemand’ – het woord zegt het al – door vrouwen en mensen met een migratieachtergrond. Dit verkleint hun kans om in het nieuws te komen en op die manier de meest geschikte gast bij een actueel onderwerp te worden. Het huidige uitgangspunt van de talkshows maakt het daarom onmogelijk om iets aan deze situatie te veranderen. Sterker nog, onbewust wordt deze ongelijke situatie zelfs versterkt. Media tonen de realiteit, maar construeren tegelijkertijd ook een eigen werkelijkheid door bestaande statusverschillen continu te bevestigen. En dat leidt tot een volgende vraag: hoe kunnen we hier iets aan veranderen?

Een voor de hand liggende oplossing kan zijn om het huidige doel van talkshows overboord te gooien. Een talkshow is een “televisieprogramma waarbij met genodigden over allerlei zaken wordt gesproken.”⁸⁵ In deze definitie ligt de

⁸³ “Wat is De Kleurrijke Top 100?” De Kleurrijke Top 100, bezocht op 4 januari, 2019, <https://dekleurrijketop100.nl/filosofie/>.

⁸⁴ Baneke, “Witte mannen.”

⁸⁵ “Betekenis ‘talkshow’.”

onderwerpkeuze nog volledig open. Een talkshow hoeft niet per se over een actueel onderwerp te gaan.⁸⁶ Een bekend voorbeeld is de bekende talkshow *Dr. Phil*. In dit programma geeft Phil McGraw zijn gasten advies over hun problemen. Actuele onderwerpen zijn dus geen noodzakelijke voorwaarde voor het maken van een talkshow. Daarom kan er gezocht worden naar onderwerpen die tot meer diversiteit leiden.

Het is echter niet eens noodzakelijk om afscheid te nemen van de nieuwsgerichte insteek. Dat bewijst de talkshow *Na het Nieuws*, te zien op het themakanaal NPO 1 extra. Ook deze talkshow wil het nieuws of gesprek van de dag behandelen. Waarin het programma afwijkt, is hun tweede uitgangspunt: “We willen jongeren met expertise,” zegt de eindredacteur.⁸⁷ Door niet te kiezen voor de meest betrokken gast – in de rest van dit onderzoek ook wel ‘meest geschikte’ gast genoemd – ontstaat er een veel diversere gastenlijst. Omdat het altijd gasten zijn met een enorme expertise op het gebied van hun onderwerp, doet dit niet per definitie af aan de kwaliteit van het programma.

Expertise lijkt daarom een essentieel begrip in de weg naar meer diversiteit. Uit de steekproef blijkt dat er in alle programma’s regelmatig experts te gast zijn. Bij *Pauw* en *Jinek* zijn experts zelfs de meest vertegenwoordigde categorie. Op het moment dat de meest betrokken gast niet beschikbaar is, ontstaat er ruimte voor diversiteit. Een expert is namelijk een goede vervanging voor de nieuwsgast, maar heeft als bijkomend voordeel dat hij gekozen kan worden. Er is namelijk slechts één nieuwsgast, maar er zijn vaak meerdere experts. Hier ligt voor talkshows een mogelijkheid te kiezen voor een vrouw, of een gast met een niet-westerse migratieachtergrond. En omdat er zoveel gasten in de categorie ‘expert’ vallen, valt er hier veel winst te behalen.

Conclusie

Samengevat gaat diversiteit in talkshowterminen over het volgende: gender, etniciteit, gespreksonderwerp, functie en talkshowelite. Ouder onderzoek toont dat diversiteit op deze gebieden ver te zoeken is en ook het eigen onderzoek – zowel de steekproef als het jaaroverzicht – bevestigt dit. Dit feitelijke gebrek aan diversiteit – voornamelijk op het gebied van ‘gender’ en ‘etniciteit’ – wordt standaard gebombardeerd tot probleem. Maar waarom dient het gebrek aan diversiteit onder talkshowgasten eigenlijk wel als probleem behandeld te worden?

De belangrijkste reden is dat het tonen van diversere gasten en opvattingen een bijdrage kan leveren aan meer gelijkheid in de samenleving. Daarnaast is het voor de

⁸⁶ Er is bij de Publieke Omroep momenteel geen talkshow zonder actuele insteek.

⁸⁷ Margo Smit, “Na Het Nieuws,” NPO Ombudsman, bezocht op 1 februari, 2019, <https://ombudsman.npo.nl/uitspraken-en-columns/na-het-nieuws>.

talkshows zelf van belang om het gebrek aan diversiteit serieus te nemen. Meer diversiteit leidt namelijk tot hogere kijkcijfers en betere journalistiek. Tot slot eisen zowel het Concessiebeleidsplan van de NPO als de Mediawet diversiteit. Er blijkt echter dat er nog uitgebreid onderzoek verricht moet worden om op basis van deze beleidsstukken een oordeel over de talkshows te kunnen vellen.

Het gebrek aan diversiteit hoeft echter geen probleem te zijn. Talkshows gaan namelijk uit van een principe dat op iedereen van toepassing zou kunnen zijn: het doel van de talkshows is om het gesprek of nieuws van de dag weer te geven door de meest geschikte gast bij dit onderwerp uit te nodigen. Hieruit volgt een systematisch overschot aan witte mannen. Omdat het echter niet het doel van de talkshows is om in hun gastenkeuze de samenleving te representeren, is het zo bezien onterecht om het gebrek aan diversiteit in de talkshows tot een probleem te maken.

Toch blijft het zo dat talkshows onbewust bijdragen aan de sociale ongelijkheid. De programma's tonen personen uit de actualiteit. Deze mensen zijn vaak afkomstig uit machtsposities en deze machtsposities worden grotendeels ingevuld door witte mannen. Door deze realiteit telkens weer te tonen, construeren de shows tegelijkertijd ook een eigen werkelijkheid, waarin het nóg vanzelfsprekender is dat een hoge positie nu eenmaal bekleed wordt door een witte man. Talkshows kunnen deze vicieuze cirkel op verschillende manieren doorbreken.

Ten eerste kan er gekozen worden voor een andere insteek: een talkshow kan over ieder onderwerp gaan en hoeft helemaal niet per se de actualiteiten te bespreken. Maar zelfs mét een actueel uitgangspunt kunnen talkshows voor meer diversiteit zorgen. Het programma *Na het nieuws* kan als voorbeeld genomen worden. En als dat een stap te ver is, kan er binnen de categorie 'experts' voor meer diversiteit worden gezorgd. Ondanks dat er verschillende valide verklaringen zijn voor het gebrek aan diversiteit in talkshows, blijven er altijd nog mogelijkheden over om wat minder witte mannen uit te nodigen.

Reflectie

De vraag die het hele onderzoek door mijn hoofd ging, is of we überhaupt wel zo intensief bezig moeten zijn met etniciteit. Veel gasten van niet-westerse afkomst zijn gewoon geboren in Nederland of definiëren zich zelfs expliciet als Nederlander. Het was ook een hele opgave om de achtergrond van iedere gast te achterhalen. Juist door zoveel aandacht te vestigen op een andere achtergrond, wordt de ongelijkheid tussen Nederlanders en nieuwe Nederlanders continu bevestigd. Uiteraard is het belangrijk dat deze groep zichtbaar is op televisie en om te meten of dit gebeurt, zijn onderzoeken als dit noodzakelijk. Hopelijk volgt er echter een periode waarin iemand die zichzelf Nederlander noemt, ook gewoon als Nederlander gezien wordt.

Positionering

Daarnaast is het bij het lezen van dit onderzoek uiteraard noodzakelijk om mee te nemen door wie dit onderzoek uitgevoerd is. Ik ben zelf een witte, Nederlandse vrouw. Uiteraard heb ik dit onderzoek zo neutraal mogelijk uitgevoerd, maar het is onmogelijk om als mens volledig objectief zijn. Iedereen is in het leven gevormd, ook ik. Dat ik een witte, Nederlandse vrouw ben, zorgt er nu eenmaal voor dat ik me niet kan indenken hoe het is om een Nederlander met een niet-westerse migratieachtergrond te zijn. Ik heb hier niet te maken met discriminatie en uitsluiting op basis van mijn huidskleur of afkomst. Daarom zal ik ook nooit kunnen voelen hoe erg dit is.

Daarnaast, ik ben filosofiestudente en niet afkomstig uit de journalistieke wereld. Dit heeft als voordeel dat ik zonder voorkennis heb gekeken naar het fenomeen talkshows. Voor mij was niets vanzelfsprekend. Het spreekt echter voor zich dat ik wel op alle mogelijke vlakken geprobeerd heb het journalistieke proces achter het selecteren van gasten te doorgronden en begrijpen. Dit heb ik gedaan door me te verdiepen in literatuur en in gesprek te gaan met verschillende redacteuren.

Suggesties voor verder onderzoek

Tot slot zou het uiteraard interessant zijn om de steekproef op grotere schaal uit te voeren. Er zijn nu slechts vier weken onderzocht, maar de resultaten zijn pas echt interessant wanneer er bijvoorbeeld over een heel tv-seizoen – naast gender en etniciteit – gekeken wordt naar functie, gespreksonderwerp, talkshowelite en geschiktheid. Met deze hoeveelheid data is het ook mogelijk om te kijken of er verschillen bestaan tussen de functies en gespreksonderwerpen van mannen, vrouwen en nieuwe Nederlanders. Zo'n soort onderzoek bestaat wel, maar gaat in op alle non-fictieprogramma's en niet specifiek op talkshows.

Literatuurlijst

Advocatie. "Percentage vrouwelijke partners en advocaten bij top 10 vrijwel stabiel." Laatst bewerkt op 6 april, 2017.
<http://www.advocatie.nl/percentage-vrouwelijke-partners-en-advocaten-bij-top-10-vrijwel-stabiel>.

Arendshorst, Hans en Steven Peters. "De toekomst van televisie: stilzitten is geen optie." Gepubliceerd in december 2017.
<https://insights.abnamro.nl/2017/12/de-toekomst-van-televisie-stilzitten-is-geen-optie/>.

Baneke, Isabel. "De talkshow is nog altijd een zaak van witte mannen." *Trouw*, 21 december, 2017.
<https://www.trouw.nl/cultuur/de-talkshow-is-nog-altijd-een-zaak-van-witte-mannen~a8933d4b/>.

Brownstein, Michael. "Implicit bias." Stanford Encyclopedia of Philosophy. Bezocht op 9 september, 2018.
<https://plato.stanford.edu/entries/implicit-bias/>.

CBS StatLine. "Bevolking; geslacht, leeftijd en burgerlijke staat, 1 januari." Laatst bewerkt op 17 juli, 2018.
<https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/7461bev/table?dl=5052>.

Centraal Bureau voor de Statistiek. "Afbakening generaties met migratieachtergrond." Laatst bewerkt op 21 november, 2016.
<https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2016/47/afbakening-generaties-met-migratieachtergrond>.

Centraal Bureau voor de Statistiek. "Cijfers – Bevolking." Bezocht op 16 december, 2018.
<https://longreads.cbs.nl/trends18/maatschappij/cijfers/bevolking/>.

Covert, Annemarie. "De talkshowelite van Nederland is blootgelegd en in kaart gebracht." *NRC*, 16 januari, 2014.
<https://www.nrc.nl/nieuws/2014/01/16/de-talkshowelite-van-nederland-is-blootgelegd-en-in-kaart-gebracht-a1427991>.

Dam, Yordi. "DWWD bestaat tien jaar. Wie schoof er het vaakst aan en hoe zijn de kijkcijfers?" *NRC*, 6 oktober, 2015.

<https://www.nrc.nl/nieuws/2015/10/06/interactief-tien-jaar-de-wereld-draait-door-in-twee-infographics-a1412618>.

De Kleurrijke Top 100. “Wat is De Kleurrijke Top 100?” Bezocht op 4 januari, 2019.
<https://dekleurrijketop100.nl/filosofie/>.

De Wereld Draait Door. “De Wereld Draait Door hele uitzending – 13-12-2017.”
Laatst aangepast op 13 december, 2017.
<https://dewerelddraaitdoor.bnnvara.nl/media/378502>.

Gardingen, Imke van. “Vrouwe justitia wil blank blijven.” *Trouw*, 21 november, 2015.
<https://www.trouw.nl/home/vrouwe-justitia-wil-blank-blijven~a7c64f94/>.

Greater Good Magazine. “What Is Diversity?” Bezocht op 27 november, 2018.
<https://greatergood.berkeley.edu/topic/diversity/definition>.

Jinek, Eva. “Een exclusief interview met Bill Clinton.” Bezocht op 23 december, 2018.
<https://evajinek.kro-ncrv.nl/fragmenten/een-exclusief-interview-met-bill-clinton>.

Joolen, Elise van. “Gasten in talkshows.” Scriptie, Rijksuniversiteit Groningen, 2015.

Kee, Peter. *Het briefje van Bleker: over intriges op het Binnenhof, politici, spindoctors en Pauw en Witteman*. Amsterdam: Atlas Contact, 2012.

Kennisinstituut voor Emancipatie en Vrouwengeschiedenis, Atria. “Representatie van vrouwen in de media.” Onderzoek, Women Inc., 2017.
https://www.womeninc.nl/Uploaded_files/DownloadLinks/representatie-van-vrouwen-in-de-media-atria.165bfe.pdf.

Landelijk Netwerk Vrouwelijke Hoogleraren. “Monitor Vrouwelijke Hoogleraren 2017.” Bezocht op 30 december, 2019.
<https://www.lnvh.nl/a-1659/monitor-vrouwelijke-hoogleraren-2017>.

Legalista. “Bekende advocaten.” Bezocht op 21 januari, 2019.
<https://legalista.nl/bekende-advocaten/>.

Mediacourant. “RTL Late Night wilde Jort Kelder weggapen bij DWDD.” Bezocht op 27 december, 2018.
<http://www.mediacourant.nl/2015/10/rtl-late-night-wilde-jort-kelder-weggapen-bij-dwdd/>.

NPO. “Thema-uitzending Internationale AIDS Conferentie.” Bezocht op 18 oktober, 2018.
https://www.npostart.nl/m/23-07-2018/KN_1700375.

NPO-organisatie. *Het publiek voorop: Concessiebeleidsplan 2016-2020*. Bussum: Jones Creative Productions, 2015.

Nyst, Eva. "AMC en UMCU meeste vrouwen in specialistentop." Medisch Contact. Laatst bewerkt op 29 juni, 2018.

https://www.medischcontact.nl/nieuws/laatste-nieuws/artikel/amc-en-umcu-meeste-vrouwen-in-specialistentop.htm?&utm_source=mc_nieuwsbrief&utm_medium=email&utm_term=&utm_content=&utm_campaign=20180629.

Papaikonomou, Zoë en Annebregt Dijkman. *'Heb je een boze moslim voor mij?': over inclusieve journalistiek*. Amsterdam: Amsterdam University Press B.V., 2018.

Pauw. "Gijs van Dam over de beschuldigingen van Jelle Brandt Corstius." Laatst aangepast op 30 oktober, 2017.

<https://pauw.bnnvara.nl/media/378717>.

Pauw. "Martijn Koning over Prinsjesdag 2018." Bezocht op 19 november, 2018.

<https://pauw.bnnvara.nl/media/404654>.

Plasterk, R. H. A. "Mediawet 2008." Gepubliceerd op 30 december, 2008.

<http://wetten.overheid.nl/BWBR0025028/2018-05-30>.

Rijksoverheid. "Bewindspersonen." Bezocht op 6 januari, 2019.

<https://www.rijksoverheid.nl/regering/bewindspersonen>.

Ruigrok, Nel en Floris de Boer. "Variatie of Variété? De Talkshows in Nederland." *LJS Nieuwsmonitor*, 3 augustus, 2015.

<http://nieuwsmonitor.org/wp-content/uploads/talkshows.pdf>.

Schohaus, Birte. *Entertaining politics, seriously?! How talk show formats blur conceptual boundaries*. Groningen: Netzdruk Groningen, 2017.

Segijn, Claire, Guus Bartholomé, Sjoerd Pennekamp, en Monique Timmers. "De afbeelding van statusverschillen in sekse en etniciteit in Nederlandse non-fictieprogramma's." *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap* 42, no. 3 (augustus 2014): 305.

Smit, Margo. "De meest voorkomende gast." NPO Ombudsman. Bezocht op 1 februari, 2019,

<https://ombudsman.npo.nl/uitspraken-en-columns/de-meest-voorkomende-gast>.

Smit, Margo. "Na het nieuws." NPO Ombudsman. Bezocht op 1 februari, 2019,

<https://ombudsman.npo.nl/uitspraken-en-columns/na-het-nieuws>.

Smits, Maartje Willemijn en Monica Porzionato. "Literatuurstudie Beeldvorming." Onderzoek, Universiteit van Utrecht, 2016.

https://www.womeninc.nl/Uploaded_files/DownloadLinks/literatuurstudie-beeldvorming-2016-universiteit-utrecht-onderzoeksgroep-gender-studies.f1ad2f.pdf.

Tweede Kamer der Staten-Generaal. "Alle kamerleden." Bezocht op 4 januari, 2019. https://www.tweedekamer.nl/kamerleden_en_commissies/alle_kamerleden.

Van Dale. "Betekenis 'diversiteit'," Gratis Woordenboek Nederlands. Bezocht op 23 november, 2018.

<https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/talkshow#.XAOrYmhKjIU>.

Van Dale. "Betekenis 'talkshow'," Gratis Woordenboek Nederlands. Bezocht op 22 november, 2018.

https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/diversiteit#.W_axBUmWypo.

Verheggen, Pieter Paul. "Talkshowgasten: facts and figures." Onderzoek, Motivaction, 2016.

"Wel iets meer vrouwen in top bedrijfsleven, maar nog veel te weinig." NOS, 6 maart, 2018.

<https://nos.nl/artikel/2220915-wel-iets-meer-vrouwen-in-top-bedrijfsleven-maar-nog-veel-te-weinig.html>.

Wetering, Hanna van de. "Culturele diversiteit is ver te zoeken onder specialisten." Medisch Contact. Bezocht op 22 december, 2018.

<https://www.medischcontact.nl/arts-in-spe/nieuws/ais-artikel/culturele-diversiteit-ver-te-zoeken-onder-specialisten.htm>.

Wikipedia. "Botsende beschavingen." Bezocht op 5 januari, 2019.

https://nl.wikipedia.org/wiki/Botsende_beschavingen#Lijst_van_beschavingen.